

Gc
974.7
L17k
1752870

REYNOLDS HISTORICAL
GENEALOGY COLLECTION

3 1833 01125 8099

KORTE BESCHRIJVING

VAN DE

O N T D E K K I N G

EN DER VERDERE

LOTGEVALLEN

VAN

NIEUW-NEDERLAND;

WELKEER EENE VOLKPLANTING VAN HET
GEMEENEBEST DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN IN AMERICA,

door

Mr. N. C. LAMBRECHTSEN,

VAN RITTHEM,

RIDDER DER ORDE VAN DEN NEDERLANDSCHEN
LEEUEW, PRESIDENT VAN HET ZEEUWSCH
GENOOTSCHAP DER WETENSCHAPPEN.

Te MIDDELBURG, bij

S. VAN BENTHEM,

Drukker van het Zeeuwsch Genootschap
der Wetenschappen, MDCCCXVIII.

Digitized by the Internet Archive
in 2015

1752870

A A N

HET ZEEUWSCH GENOOTSCHAP DER
WETENSCHAPPEN,

DE TWEEDE KLASSE VAN HET
KONINKLIJK NEDERLANDSCH
INSTITUUT,

DE KONINKLIJKE ACADEMIE DER
WETENSCHAPPEN EN FRAAIJE
LETTEREN TE BRUSSEL,

DE MAATSCHAPPIJ VAN NEDERLAND-
SCHE LETTERKUNDE TE LEIDEN,

EN A A N

HET GESCHIEDKUNDIG GENOOTSCHAP
TE NEW-IJORK

UIT

106231

UIT EERBIEDIGE ERKENTENIS

ZIJNER BETREKKING

EN

TEN BEWIJZE VAN

HOOGACHTING

A A N G E B O D E N

D O O R

DERZELVER MEDE-LID

N. C. L A M B R E C H T S E N

V A N R I T T H E M.

KORTE BESCHRIJVING
VAN DE ONTDEKKING EN VER-
DERE LOTGEVALLEN VAN
NIEUW-NEDERLAND
IN AMERICA.

I N L E I D I N G.

Zoo dikwijls ik mij de luisterrijke tijdvakken onzer Vaderlandsche geschiedenis voor den geest stel, of mij herinner de heldendaden der Voorouderen, kan ik niet ontveinzen door derzelve overdenking zoo zeer bekoord te worden, dat zij mijne geheele ziel als 't ware innéemt en mijne nieuwsgierigheid en weetlust op eene betooverende wijze gaande houdt.

De groote ligchamen der Oost- en West-Indische Maatschappijen, die zoo veel rijkdom het Vaderland aanbragten, waren de gelukkige gevolgen van stoutte en dikwijls gewaagde ondernemingen, die echter de namen der edele

III. DEEL,

A

Va:

Vaderlanderen, die dezelve bestuurden of uitvoerden, voor eeuwig der vergetenis onttrokken hebben.

Om de magtige benden van Filips het hoofd te bieden was er geld, 't geen toch de zenuw des oorlogs is, van nooden. En wat kon men dus beter doen, dan, den raad volgende van den Franschen Admiraal de Coligny, het geluk ter zee te beproeven en den vijand af te nemen, 't geen hij met levensgevaar en groote onkosten in verre landen gehaald had? Dit ondernamen de Watergeuzen met het gelukkigst gevolg, gelijk bekend is. Anderen verkozen zelfs op vreemde kusten den vijand te bestoken, hem daar zijne schepen en bezittingen te ontnemen, en volksplantingen te stichten, waar tot dus ver de naam der Nederlanderen onbekend was. Geleerd ter verdediging van de goede zaak der vrijheid, nu eenmaal stout en gelukkig ondernomen, en begerig om te deelen in de winsten, die de overzeesche gewesten dezen Volken ruimschoots aanboden, belaagden zij hen in alle Werelddeelen.

Het Zeevolk was nu niet meer een hoop schamele vischERS, zeeroovers of gelukzoekers: maar zij waren krijgslieden, te land en ter zee gehard, onder de *Boisot's*, de de
Moo-

Mooren en andere Zeevoogden opgevoed, ruk op roof; met den haat tegen Spanje en den geloofsdwang, gereed alles te ondernemen.

Zulk volk bewoonde onze Zeesteden.— Moesten er Oorlogschepen of Kapers worden uitgerust tegen den vijand, of Visschers uitgezonden, om de weldaden der Noord-Atlantische- of Ijs-zeeën in te zamelen; waren er ervaren Stuurlieden of rappe bootsgezellen noodig, hier in dit kweekschool vonden de Kooplieden, zoo wel als de Staten, altijd eenen gereeden en ruimen voorraad.

Zeer velen kwamen wel om in deze haghe-lijke togten: doch de Zeesteden verloren niets van hare bevolking; zij werden integendeel de toevlugt van andere Natiën, die onder den ijzeren schepter van geweld en gewetensdwang zuchtten, doch, deels door de voordeelen van den Koophandel en Scheepvaart, deels door uitzichten op verdraagzaamheid in den Godsdienst bekoord werden. Hoe menige geslachten, den Hervormden Godsdienst toegedaan, kwamen er niet over uit Vlaanderen en Henegouwen, kerkgemeenten stichtende, die nog hunnen naam dragen en met hunne deugd en nijverheid ook hunne Fabrieken en Koophandel overbrengende! Hoe menige Engelschen

zochten zelfs eene wijkplaats in het verdraagzame Nederland , om zich aan de Bisschoppelijke magt en ondragelijke overheersching te onttrekken!

Het behoort niet tot mijne taak verslag te doen van den aanleg , den voortgang en de lotgevallen der Maatschappijën van Koophandel in ons Vaderland , bijzonder niet van die der magtige lichamen der Oost- en West-Indische Maatschappijën: verscheiden Schrijvers toch hebben die roemruchtige ondernemingen geboekstaafd , en de gedachtenis bewaard van vele dappere Nederlanders , die , of door de ontdekking van onbekende kusten , of door de verovering van overzeesche Landstreken de rijkste bronnen van handel geopend hebben.

De Oost-Indische Maatschappij was zekerlijk gelukkiger dan de West-Indische. — De laatste had wel in Braziliën aanzienlijke veroveringen gedaan; maar moest eindelijk alles aan de Portugezen, de eerste veroveraars, wedergeven. In Noord-Amerika had zij zulk eene uitgestrekte Landstreek in bezit, dat zij er te regt den naam van *Nieuw-Nederland* aan gaf: maar ook deze moesten de Nederlanders ten laatste inruimen aan de Engelschen, die er zich vestigden en dus *Nieuw-Nederland* voor *Nieuw-Engeland* deden wijken.

Om

Ontdekking van Nieuw-Nederland.

De lotgevallen der Nederlandsche bezittingen in Brazil en langs de kust van Guiana zijn door verscheiden onzer Nederlandsche Geschiedschrijvers aangeteekend: maar wat is de rede, dat wij zoo weinig, althans aaneengeschaeld en naar tijdsorde, weten van de lotgevallen van *Nieuw-Nederland*, hoezeer die schoone en uitgestrekte landstreek meer dan vijftig jaren in het bezit der Nederlanden geweest zij? Waarom vindt men er zoo weinig aanmerkelijks van geboekt in de Registers der West-Indische Maatschappij, voor zoo verre althans ter mijner kennis gekomen is? Of was het de Kamer Amsterdam alleen, die den handel op *Nieuw-Nederland* dreef en bestuurde, terwijl Zeeland dien op Brazil zich meestendeels aantrok? Ik ben geneigd dit te gelooven, omdat ik verscheidene sporen vind van den naijver der Hollandsche Koopsteden over den handel der Zeeuwen: aan welke ongelukkige neiging ook, naar de aanmerking van onzijdige Geschiedschrijvers, het verlies van *Brazil* is toe te schrijven, daar de Hollanders weigerden deze Kolonie te ondersteunen, schoon er de Zeeuwen ernstig op aandrongen.

Wat hiervan zij , het lust mij mijne aandacht op die schoone en gezegende Landstreek in Noord- Amerika , weleer *Nieuw- Nederland* genoemd , te vestigen en naar mijn vermogen eene korte beschrijving te geven van derzelver ontdekking , beplanting en verdere lotgevallen , tot den tijd , waarop zij haren ouden naam met dien van *Nieuw- Engeland* verwisseld heeft.

Ik zal mij hier toe bedienen van de verhalen der geloofwaardigste Geschiedschrijvers , en , uit vergelijking van het een en ander , met in acht neming der tijdsorde , mijn ontwerp trachten te voltooijen.

Veel nuts had ik mij in dezen arbeid voorgesteld van een werkje , dat zeldzaam voorkomt en ten opschrift heeft *Beschrijving van Nieuw- Nederland (gelijk het tegenwoordig in staat is)* door *Adriaan van der Donck* , beider regten Doctor , die tegenwoordig noch in *Nieuw- Nederland* is : met Bijlagen en een kaartje , te Amsterdam ten tweede maal gedrukt in het jaar 1656. Maar het heeft niet voldaan aan mijne verwachting , daar het voornamelijk behelst eene beschrijving van de voortbrengselen van den grond , de luchtstreek , de zeden der wilden , dieren , enz. en de lezer slechts , ten aanzien van het bezitregt onzer Natie op Nieuw-
Ne-

Nederland, verwezen wordt naar zeker *Vertoog der Gemeente van Nieuw-Nederland*, met den druk bekend gemaakt, terwijl de schrijver nog verder gewag maakt van een *Tractaatje over de Noord-rivier* en eenen *Brief van Johannes Megapolensis Junior*, voormalig Predikant in de Kolonie *Rensfelaarswijk*: dan deze drie stukken heb ik, in weerwil van menigvuldige pogingen, geenszins in handen kunnen krijgen. (1)

Het werkje van *A. van der Donck* behelst nogtans eenige bijzonderheden en is versterkt met een Kaartje, dat om de Hollandsche benamingen, daarin voorkomende, aanmerking verdient.

De Koophandel op Indië, wiens rijke voortbrengselen tot dus ver uit Portugal plagten aangevoerd te worden, was vóór het einde der zestiende eeuw begonnen. Men voer langs de Kaap de Goede Hoop op Indië en vervolgens op China. Voordeelig waren de eerste beginselen: maar de reis om hare langdurigheid verdrietig. De Zeeuwen hadden, reeds vóór de Amsterdammers, beproefd, om de vaart naar Indië te openen door het Noorden

A 4

en

(1) Dit werkje van VAN DER DONCK is te vinden in de Bibliotheek der Leidsche Academie.

en langs de Straat Waijgats.(2) De onderneming viel eens en andermaal vruchteloos uit. *Jacob Heemskerk*, door groote belooningen aangemoedigd, ondernam, in het jaar 1596 den togt voor de derde maal, doch met eenen even ongelukkigen uitslag!

Nu gaf men in ons Vaderland voor eerste den moed op, om langs eenen zoo gevaarlijken weg, naar Indië te stevenen; schoon men er hier, even min als in Engeland, niet volkomen van schijnt afgeschrikt te zijn. (3)

HENRIJ HUDSON, door de *Nederlandsche O. I. Compagnie* uitgezonden, ontdekt Nieuw - Nederland.

Onder de Engelsche waaghalzen bevond zich zekere *Henry Hudson*, die zich in het jaar 1609, aan de Bewindhebberen der Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij aanbood, om nogmaals door het Noorden of Noord-Oosten

(2) Vergelijk het belangrijk onlangs uitgekomene werk van den hysigen SCHELTEMA genoemd *Rusland en de Nederlanden* 1 D. bl. 41 en 42.

(3) Vergelijk WITSEN *reis naar Tartarije* II. D. bl. 899. *Hollandsche Mercurius* 1664, bl. 155.

DE RIJMER *acta publ. Regum Angl.* T. VII. P. 2. p. 156.

ROBERTSON *geschiedenis van America*, V. D. bl. 12.

Oosten den weg naar China te zoeken. *Hudson* was buiten twijfel een zeer geschikt persoon voor eene onderneming van dit gewigt. In het jaar 1607 had hij reeds voor rekening van eenige Engelsche Kooplieden den togt naar het Noorden ondernomen, en het Eiland *Spitsbergen*, bevorens door de Hollanders ontdekt, op nieuw aangedaan, en zoo zeer het vertrouwen verdiend van zijne Meesters, dat zij hem in het volgende jaar andermaal in zee zonden met hetzelfde oogmerk, hetgeen nogtans weder even ongelukkig uitviel. (4)

Verschillend waren de neigingen van het Bestuur der Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij omtrent *Hudson's* voorstel. De Zeeuwsche Bevelhebberen verklaarden er zich tegen, afgeschrikt waarschijnlijk door den ongelukkigen uitflag der voorgaande togten, waaromtrent zij door hunnen ambtgenoot *Balthazar Moucheron*, die reeds voorlang den handel op het Noorden gedreven had, konden onderrigt worden. (5) Het was, zeiden

A 5

zij

(4) De Journalen dezer beide reizen van Hudson zijn uit PURCHAS PELGRIMS vol. III. p. 567—610. Lond. fol. ed. 1625 overgenomen in the Collections of the New-York Historical Society, Vol. I. p. 61—102.

(5) *Balthazar Moucheron*, was een der eerste oprichters van de Oost-Indische Maatschappij niet alleen, maar ook een der

zij, eene enkele geldverspilling; wilden bijzondere Kooplieden het wagen, zij mochten het lijden; mits er de Maatschappij geene schade bij leed. Met dit al weigerden de Amsterdamfche Bewindhebberen van hun voornemen af te zien, en zonden *Henry Hudson*, in hetzelfde jaar 1609. met het Jagt de *Halve Maan* (6), bemand met zestien of achttien koppen, deels Hollanders, deels Engelschen in Zee. Den zesden van Grasmaand 1609 vertrok dit vaartuig uit Texel, zeilende naar het Noorden. Op de hoogte van Nova Zembla wegens het ijs verhinderd door te varen, wendde men naar *Terreneuf* en voorts naar *Acadia* of *Nieuw-Frankrijk*, tot zij eindelijk in eene Baai vervielen, dus ver niet bezocht, dan door de Franschen, die er jaarlijks kwamen, om van de Wilden huiden en pelterijen te koopen. *Hudson*, ongenegen om die verkleumde landstreek aan te doen, koos weder zee, en vond, Z.W. sturende, Land, 'tgeen men eerst dacht een eiland te zijn, doch naderhand erkende voor een deel van

der eerste Kooplieden uit Zeeland op Moscovie. Zijn naam is vereeuwigd in de rivier, die de *Blancheron's-rivier* genoemd en aan wier oever Archangel gesticht is.

(6) In de Notulen der Vergadering van XVII, wordt dit Jagt de *Goede Hoop* genoemd.

van den vasten wal, Kaap *Kod* genoemd. (7)

De nijvre Zeevoogd, schoon in Engeland geboren, gevoelde te zeer zijne betrekking op de Hollandsche Oost- Indische Maatschappij, die hem ter ontdekking had uitgezonden, dan dat hij aarzelen kon den naam van zijn aangenomen Vaderland te geven aan de door hem gevonden Landstreek. Hij noemde dezelve *Nieuw-Holland*: dan, niet verkiezende in deze streken te blijven, koos *Hudson* weder zee, volgende zijnen weg Zuid- Westelijk, tot dat hij op de hoogte van 37 graden 15 minuten vlakke kust vond, welke hij in regenovergestelde rigting volgde; bij deze gelegenheid ontdekte hij eene baai, waarin verscheiden rivieren uitliepen, die buiten twijfel de mond der Zuid-rivier, naderhand *Delaware* genoemd, zal geweest zijn, hebbende eenen uitstekenden hoek, die toen of naderhand den naam van Kaap *Hinlopen*, naar den geslachtsnaam denkelijk van den eersten ontdekker, heeft gekregen. Nu zeilde men de baai weder uit, volgende de kust N. O. tot op de hoogte van 40 graden 18 minuten, alwaar tusschen *Barnesgat* en *Godinspunt* (naderhand dus mede genoemd, naar

(7) ROBERTSON, V. D. bl. 42.

naar hem , die het eerst deze Kaap ontdekt had) eene goede ankerplaats gelegenheid gaf, om het land te verkennen , en gemeenschap te maken met de ingezetenen. — Hiermede echter was de weerlust van *Hudson* geenszins voldaan. Men koos weder zee , de kust volgende in dezelfde strekking , tot dat men den mond eener groote Rivier ontdekte , toen bij de schepelingen de *Noord-rivier*, en naderhand naar den naam des eersten ontdekkers , *Hudsons-rivier* genoemd.

Zoo ver het mogelijk was , dat is tot op de hoogte van 43 graden , voer men den stroom op , maakte kennis met de Inboorlingen en hield zich , naar al het geen zij konden oordeelen , volkomen verzekerd , dat deze Rivier en Landstreek , nimmer te voren door eenige Europeanen waren bezocht geweest. Of zij echter zich hierin misgist hebben of niet , durf ik niet beslissen. De Heer *S. Miller D.D.* een der leeraars van de eerste Presbyteriaansche Kerk te New-IJork en Lid van de Geschiedkundige Maatschappij aldaar , heeft in eene Redevoering , bij die Maatschappij in het jaar 1809 gedaan , verhaald , dat *John de Verrazzano*, een Florentijner , die in dienst was van den Franschen Koning *Francois*
den

den I., in het jaar 1524 met het schip den Dolfijn, de vaste kust van Amerika op de hoogte van 31 graden zoude ontdekt en verder dezelve gevolgd hebben, tot op de hoogte van 41 graden: dat hij eene ruime golf, bevattende vijf eilanden, zoude zijn binnenge-loopen, welke men, naar de meeste waarschijnlijkheid, houden mag voor die van het tegenwoordig *New-York*: dat hij aldaar vijftien dagen gelegen en met de inlanders veel omgang gehouden zoude hebben: beroepende zich de eerwaarde Heer *Miller* op het Reis-jour-naal van *Verrazzano* van 8 Julij 1524, door hem uit *Hackluyt's Voyages* Vol. II. p. 295—300 overgenomen; hetgeen, zoo wel als het Voorstel van den Heer *Miller*, is te vinden in *the Collections of the New-York Historical Society*, Vol. I. p. 19—60.

Zeker is het, dat *van der Donck*, die verscheiden jaren in Nieuw-Nederland gewoond heeft, staande houdt, dat hij de oudste In-boorlingen, die nog heugenis droegen van de aankomst van 't schip de *Halve Maan* in het jaar 1609, meermaals had hooren zeggen, dat, vóór de komst der Nederlanders, zij volstrekt onkundig waren van het bestaan van eenige andere Natie buiten de hare: dat zij
het

het schip voor eenen grooten visch of zee-monster hadden aangezien, enz. (3)

De getuigenissen echter van dezen schrijver, zoo wel als van *Hudson* zelf, maken de landing van *Verrazzano* in de baai van het tegenwoordig *New-York* niet onmogelijk, daar die gebeurtenis reeds vijf en tachtig jaren vroeger zoude moeten zijn voorgevallen, en door de uitsterfing van een geheel geslacht reeds kon vergeten zijn.

Wat hier ook van zij, voldaan met deze ontdekking, besloot de wakkere *Hudson* terug te keeren naar Amsterdam, en aan Bewindhebberen van zijne reis en ontdekking verslag te doen.

De reis was gelukkig: maar, de Engelsche kusten genaderd zijnde, ontstond er muiterij onder de schepelingen, waaronder vele Engelschen waren. Zij noodzaakten den Schipper te Dartmouth binnen te loopen, vanwaar het gerucht van zijne ontdekkingen spoedig de Hoofdstad bereikte.

Niets kon meer strijden met de oogmerken van Koning Jacobus, dan den Nederlanderen voordeelen te gunnen uit overzeesche Volkplan-

(3) VAN DER DONCK *Beschr. van Nieuw-Nederl.* Bl. 3.

plantingen; daar hij, in navolging van Koningin Elifabet, die zaak ten voordeele zijner eigen onderdanen ernstig ter harte nam. Men zag in *Hudson* eenen man van gewigt, en verbood hem de reis naar Amsterdam te vervolgen, voornemens zijnde om zelf eerlang van zijnen dienst gebruik te maken.

Het is mij nogtans niet gebleken, dat door *Hudson* de togt naar de Zuid- of Noord- rivieren herhaald is: maar wel, dat hij in het jaar 1610 eene Zee-engte ontdekt heeft ten noorden van *Terra Labrador*, door hem *de Straat van Hudson* genoemd, en eene groote baai ten zuiden van Canada, aan welke hij den naam gaf van *Hudsons-baai*. Deze was 's mans laatste reis. Hij werd met zijnen zoon en nog vijf mannen door het muitend scheepsvolk in eene opene boot aan de zee ten prooi gegeven, zonder dat men immer iets van zijn lot vernomen heeft. (9)

Verflag van de gedane ontdekking.

Het schip *de Halve Maan*, te Darmouth
eeni-

(9) BURK *Histoire des Colonies Européennes dans l'Amerique*, P. II. p. 326. RAIJNAL *Wijg. en Staatk. Geschied.* VI. D. bl. 289. Men vindt een uittreksel van het Journaal van Hudsons laatste reis in *the Collections of the New-York Historical Society*, T. I. p. 146—168.

eenigen tijd opgehouden, kreeg eindelijk vrijheid om naar het Vaderland terug te keeren; alwaar het in 't begin van het jaar 1610 aankwam.

En nu ontvingen Bewindhebberen een zoo voordeelig berigt van de door Hudson ontdekte landstrecken, dat zij zich wegens de mislukking van het hoofd-oogmerk der reis, de vaart naar Indië door het Noorden, meenden te kunnen troosten.

De Laet, een der Hollandsche Bewindhebberen van de West-Indische Maatschappij, die in het jaar 1624 eene *Beschrijving der West-Indien* met den druk gemeen maakte (10), heeft een gedeelte van *Hudson's* reis-verslag bewaard, en ons alzoo met de landstreek van *Nieuw-Nederland*, derzelver inwoners, luchtstreek en voortbrengfelen van den grond bekend gemaakt.

Gelijk andere landstrecken, waarin nog geen Europeanen waren doorgedrongen, lag het nog in den staat der natuur, zoo als de hand des Scheppers het gevormd of onbekende voorval-

(10) *DE LAET loco cit.* Bl. 100. VAN METEREN *Nederl. Hist. f.* 626. Bij eerstgemelden Schrijver vindt men ook een kaartje, ten opschrift hebbende: *Nova Anglia, Novum Belgium et Virginia.*

vallen het gelaten hadden. Onmetelijke bosfchen, zoo oud als de wereld, bedekten met talrijke moerasfen den grond. Langs de rivieren leefden Wilden, die zich dekten met de huiden der dieren, in groote menigte in de bosfchen vermenigvuldigende. Deze kostbare pelterijen, waarop de weelde in Europa zoo veel prijs stelde, waren de eerste voorwerpen van handel. Voor den scheepsbouw leverden diezelfde bosfchen eenen onuitputbaren voorraad. De grond was vruchtbaar boven alle denkbeeld, vooral langs de rivieren, wanneer zij, buiten hare oevers getreden, een vetachtig slijk nalieten. Niet alleen vond men er Indiaansche tarwe, maar ook druiven en boomvruchten. De rivieren boden visch aan van allerlei aard, en de aangrenzende zeeën kabeljauw, tonijnen en walvisfchen. Kortom, *Nieuw-Nederland* (om *Hudson's* eigen woorden te gebruiken) was het schoonste land, dat men met voeten betreden kon: het volk goed, vreedzaam en dienstvaardig: de luchtstreek nabij de onze komende: zoo dat dus Nieuw-Nederland voor onze Natie zeer geschikt was, om bewoond te worden, waaraan niets, dan tam vee, scheen te ontbreken.

Verscheidene stammen van Wilden bewoonden deze woeste landouwen , in eenen eeuwigen oorlog tegen elkander. Van de jagt levende , zworven zij rond door de onmetelijke vlakten van America , om , met de vachten van bevers , otters en andere dieren beladen , naar de oevers der rivieren en baaijen weder te keeren , daar zij de Nederlandsche planters en scheepelingen gereed vonden , om , tegen andere gerijfelijkheden , deze , toen in Europa zeer geachte peltcrijen , te verwisfelen.

*Nadere Paart op Nieuw - Nederland
in 1610 en 1614.*

Het gunstig verslag van Hudson nopens de landftrcken , door hem in America bezocht , werd in het Vaderland , met welgevallen vernomen , en ontvonkte al spoedig den ijver van sommige Koeplieden , om een schip derwaards te zenden ; het geen in het jaar 1610 werd bewerkstelligd. Zij vervoegden zich ook bij de Algemeene Staten der Vereenigde Nederlanden , verzoekende daartoe vrijheid en aanmoediging ; zoo als dan ook Hunne Hoogmogenden , bij een Plakaat van den 27^{en} van Lentemaand 1614 , aan dit verlangen voldeden ; vergunnende den

Onf.

Ontdekkers van tot dus ver onbekende landen, om, behalve nog andere voordeelen, vier reizen daar op te mogen doen, met uitsluiting van alle anderen. (11)

Hendrik Christiaanse en *Jakob Helkens* schijnen de eersten geweest te zijn, die, uit krachte van dit Oktrooi, de vaart naar *Nieuw-Nederland* hebben ondernomen, gevolgd of bijgestaan door *Adriaan Blok*, *Gedin*, en anderen. (12)

In het jaar 1614 bouwden zij eene kleine sterkte op een eiland aan de westzijde der Noord-rivier; gering wel in zich zelve, nogtans genoegzaam, om de planters en hunnen handel te beschermen en de inboorlingen in bedwang te houden

Het fort was omringd door eene gracht van 18 voeten breed, voorzien van twee stukken kanon, twaalf steen-stukken, en tien à twaalf mannen, onder bevel van bovengemelden *Hendrik Christiaanse*, en, bij zijne afwezigheid, van *Jakob Helkens*.

B 2

Vol-

(11) *Groot-Plakaatboek*, I. D. f. 563.

(12) *Hendrik Christiaanse* en *Adriaan Blok* hebben ieder hunnen naam gegeven aan twee eilanden langs de kust van America. De twee kappen der Zuid-rivier zijn naar zekeren, waarschijnlijk: *Jelmer Hinlopen*, (vergelijk *Schelte* I. c. I D. bl. 52) en *Korset's Jakobse Meij*, *Kaap-Hinlopen* en *Kaap-Meij* genoemd, en de West-kaap der Noord-rivier *Gedins-punt*.

Volgens het verhaal van *de Laat* (13) zoude de Compagnie, op speciaal Oktrooi van de Algemeene Staten, zich hier gevestigd en deze vastigheid gebouwd hebben in het jaar 1614. Daar echter de West- Indische Maatschappij eerst in het jaar 1621 oktrooi verkregen heeft, zal men denkelijk hierdoor verstaan moeten eene gemeenschap van kooplieden, die handel dreven op de West- Indiën, en aanleiding hadden gegeven tot de nadere oprigting der Maatschappij.

Vestiging der Zweden in Nieuw-Nederland.

Wanneer de Zweden deze streken voor het eerst bezocht hebben, blijkt niet duidelijk. Volgens *Sprengel* (14) zouden zij, in het jaar 1631, zich aan de beide oevers der Zuid-Rivier hebben nedergeflagen, terwijl *Rajnal* zulks bepaalt omtrent het jaar 1636. (15)

Burk stelt de Zweden in éenen rang met de Hollanders, zeggende: *On ignore en quel temps les Suédois et les Hollandois s'établirent*
pour

(13) DE LAAT *Beschr. van West-Ind.* f. 106.

(14) SPRENGEL *Gesch. der Europeërs in America*, I. D. bl. 42.

(15) RAJNAL *loc. cit.* VI. D. bl. 322.

pour la première fois dans l'Amérique Septentrionale : mais il est certain , que leur Colonie est postérieure à notre établissement de la Virginie et antérieure à celui de la Nouvelle Angleterre. Les Suédois , dont la marine étoit peu considérable , eurent à peine jetté les premiers fondemens d'une Colonie , qu'ils l'abandonnèrent. Les habitans , se trouvant sans appui et sans secours , s'estimèrent heureux de se joindre aux Hollandois , qui s'y étoient établis sur un meilleur plan , et de se soumettre aux Etats Généraux. (16)

Ook erkent de schrijver van 't Brittanisch Rijk in America (17) , dat de eerste Europeanen , die zich in *Ferseij* nederfloegen , Zweden waren , die er eenige kleine sterkten bouwden , als : *Christiania* , *Helsingburg* en *Göthenburg* , en dat hunne meeste bezittingen lagen op de grenzen van Pensilvaniën , tegen over *Helsingburg*. (18)

Volgens 't verhaal van *Thomas Campanius*

B 3

Holm ,

(16) BURK I. c. T. II. p. 207.

(17) BRITT. Rijk in America , pag. 113.

(18) Dit *Helsingburg* wordt op onze Kaarten verkeerdelijk *Elzenburg* genoemd. Ook vindt men nog andere Zweedsche koloniën of plantaadjen aan de Westzijde der Zuid-rivier , als : *Finland* , *Upland* , *Gripsholm* , *Nieuw-Vasa* , enz.

Holm, wiens grootvader predikant was geweest onder de eerste Zweedsche planters in America, zoude de eerste vestiging der Zweden aldaar plaats gehad hebben onder de regering van Gustavus Adolphus, die, op de gunstige voordragt hem gedaan, op den 2 Julij 1626 Oktrooi verleende tot oprigting eener West-Indische Maatschappij, met oogmerk, om ook op *Nieuw-Zweden* (zoo als de schrijver het noemt) te varen.

De eerste planters leiden zich, naar luid van dit verhaal, toe, om in vrede te leven met de Inlanders, koopende daarom van hen al het land tusschen Kaap Hinlopen en den grooten waterval der Zuid-rivier, terwijl de Engelschen, op de voorstellingen van den zweedschen gezant *Oxenstiern* bij Koning Karel den I. in het jaar 1631, van hunnen eisch wegens vroegere ontdekking afzagen, en het den Zweden gelukt was de Hollanders, (die te voren in die streek drie sterkten gebouwd hadden, doch welke door de inlanders vernield waren) bij wege van uitkoop te vrede te stellen; daar zij van de *Staten* alle die regten kochten, waar op de Nederlanders, uit kracht van voorgaande bezitneming, meenen mogten aanspraak te kunnen maken, beroepende zich de bovengemel-

de

de schrijver *T. C. Holm*, tot bewijs dezer daadzaken, op twee rapporten van den Gouverneur *Johan Rising*. (19)

Schoon er verscheidene redenen zijn, om aan de naauwkeurigheid van dit verhaal te twijfelen, wil ik echter gaarne gelooven, dat de Zweden, na den dood van Koning Gustavus Adolphus, in het Jaar 1632 voorgevallen, geene ondersteuning van hun Gouvernement ontvangende, en dusgevaar loopende, om door de inlanders te worden verdreven, verplicht geweest zijn de hulp hunner Hollandsehe naburen in te roepen, en eindelijk zich te begeben onder derzelver bescherming, na eene proefneming van zestien jaren, gelijk *Rajnal* heeft aangeteekend. (20)

Waren de Zweden dus door den nood gedrongen, zij vonden er allengskens haane rekening bij; daar zij nu met de Hollanders deelen konden in den handel in pelterijen, die van tijd tot tijd schaarscher werden en niet van de beste soort waren in de nabijheid der rivieren:

B 4 200

(19) Dit is ontleend uit een stuk, genoemd *An extract of a Translation of the History of New-Sweed Land in America, written in Sweed* bij THOMAS CAMPANIUS HOLM &c. voorkomende in *the Collections of the New-York Historical Society*, T. II. p. 345 &c.

(20) *RAJNAL l. c. VI. D. bl. 332.*

zoo dat , het geen nogtans later gebeurd is , men genoodzaakt was bij de wilden van Canada eene betere soort op te zoeken.

Ondertusschen zal de onderlinge harmonie der twee Natiën niet zeer groot geweest zijn , en aanleiding hebben gegeven tot wantrouwen en oneenigheden : waarmede de Engelschen waarschijnlijk voordeel deden , en waar uit eindelijk openbare vijandelijkheden ontstaan zijn , gelijk bij vervolg zal blijken.

De Nederlandsche W. I. Compagnie onderneemt de vaart op Nieuw-Nederland.

Het geen dus ver , dat is in de tien of twaalf eerste jaren na Hudson's ontdekking , gedaan was door Nederlandsche kooplieden of gelukzoekers , was geenszins evenredig noch aan het groot belang der zaak , noch aan het gevaar , waaraan de naijver hunner Engelsche naburen hen blootstelde.

Maar 't was bewaard voor de West-Indische Maatschappij , na dat zij door de Algemeene Staten , in het jaar 1621 , erkend was , en vrijheid gekregen had , om te varen op de landen van America of de West-Indiën , beginnende van 't zuiden van Terra-nova , met magt om
volk,

volkplantingen en sterkten aan te leggen en verbonden te sluiten met de inboorlingen , om *Nieuw-Nederland* tot eene vruchtbare en winstgevende Kolonie te vormen.

Buiten twijfel zag men in 't Vaderland, niet zonder afgunst, de groote voordeelen, die de Engelschen trokken uit Virginië; van waar de tabak in groote menigte naar Holland en Zeeland vervoerd werd; bijzonder naar Middelburg en Vlissingen, in welke beide steden magazijnen voor den tabak waren aangelegd. (21)

Men zond dan eenige schepen naar de Noord-rivier, niet alleen om nieuwe ontdekkingen te doen, maar ook om het land te bevolken en met woningen te voorzien.

Men trad in onderhandeling met de inboorlingen over den afstand van verscheiden streken gronds en eilanden, en kocht dezelve tegen bepaalde, hoe zeer mischien voordeelige, prijzen. Zoo kocht men in de Noord-rivier het *Staten- en Noten- Eiland*, *Pavonia*, *Hoboken* en het eiland *Manhattans*, allergunstigst gelegen voor den handel, en voorzien van eene goede reede en ankerplaats.

Aan de Zuid-rivier, niet ver van Kaap *Hinlopen*, deed de West- Indische Maatschappij

B 5

21.

afmede van de inlanders aankoopt eene groote streck lands, *Zwanendaal* genoemd; terwijl zij, aan de oostzijde van dezelfde rivier, in het jaar 1623 eene kleine sterkte sichte, bekend onder den naam van het *Fort Nassau*.

*Stichting van Nieuw - Amsterdam en
't Fort Oranje.*

Op het eiland *Manhattans*, nu een eigendom der Maatschappij geworden, begon men, onder opzicht van den eersten Gouverneur *Hendrik Christiaanse*, eerst eene sterkte te bouwen, waaraan men den naam gaf van *'t Fort Amsterdam*. Maar 't belang van den handel vorderde al spoedig den uitleg dezer hoofdplaats. Er werden meer huizen bij geslicht, en welhaast bevond men zich in het geval, om de grenzen eener kleine stad af te stecken. Men voorzag dezelve met wallen en grachten; men bouwde er eene kerk, gevangenhuis en woning des Gouverneurs, behalve vele bijzondere huizen, meestal door Amsterdamsche kooplieden bewoond. Natuurlijk gaf men aan de nieuwe stad den naam van *Nieuw - Amsterdam*. (22)

Tot

(22) Men zie de afbeelding van *Nieuw - Amsterdam* bij

Tot verzekering van den handel in pelte-
rijen kocht men van de inlanders eene grooto
streek lands , aan de westzijde der Noord-
rivier , honderd en zeventig mijlen van de
hoofdstad verwijderd , alwaar men eene sterke
bouwde , 't *Fort Oranje* , naderhand *Alba-
nij* , genoemd. Hier werd met de Iroqueezen ,
toen met de Franschen in oorlog , een voor-
deelige handel gedreven in Canadafche pelte-
rijen , die zij tegen brandewijn en allerlei
snuisterijen , bijzonder tegen buskruid en vuur-
wapenen , afstonden.

't Geen de ondernemingen der Nederlande-
ren voordeel toebragt , was buiten twijfel de
eerlijkheid , waarmede zij de Wilden behan-
delden. In 't maken van overeenkomsten hiel-
den zij woord , en leidden zich nimmer toe ,
om de onnoozelheid dezer ruwe menschen te
verschalken.

Aan de overzijde der vaste kust lag het
Lang- Eiland , door de Oost- rivier daar van
gescheiden , en grenzende aan den mond der
Noord- rivier. Daar het bekend was wegens
deszelfs vruchtbaarheid , schijnt ook de Maat-
schap,

MONTANUS in zijne *Beschrijving van de Nieuws of onbekende
de Wereld* f. 124. en onder aan het Kaartje voor VAN DER
DONCK's *Bescheijde van Nieuw- Nederl.* d.

schappij den eigendom daar van , deels bij koop , deels bij eerste bezitneming , verkregen te hebben : zoo als , met betrekking tot het laatste , getuigen de namen van verscheiden dorpen , op de kaarten kenbaar , als : *Nieuw-Utrecht , Amersfoort , Breukelen , Heemstede , Vlisfingen , 'sGravezande* en meer andere : om te zwijgen van eenige eilanden langs de kust , door Nederlandsche benamingen onderscheiden.

Aanzienlijk en uitgestrekt buiten twijfel waren zoo vele vruchtbare landstreken : evenwel werden zij in het jaar 1633 nog vermeerderd door den aankoop van het landschap *Connecticut* , gelegen ten westen der Versche- rivier , 20 à 21 mijlen van de zeekust , zijnde eene der schoonste en vruchtbaarste streken (23). De Gouverneur Generaal *van Twiller* had dien aankoop gedaan van de Pequato's , die hetzelfde op andere stammen hadden veroverd. Ook deed hij al ras , tot verdediging daarvan , aan de westzijde der gemelde rivier , eene schans bouwen , het fort *de Goede Hoop* genoemd. (24).
De

(23) Nopens de schoonheid en vruchtbaarheid der landstreek *Connecticut* zie BR ISSOT *Reis naar Noord- America* , I. D. bl. 142

(24) Ik heb in dit Verhaal grootendeels gevolgd de Beschrijving der grèzen van *Nieuw-Nederland* , gevoegd bij de *Memo-*
ris

Eerste vorm van bestuur.

De veroveringen in de West- Indiën , zoo op de Spanjaarden en Portugezen , als op de Inboorlingen, van hoe veel belang zij waren voor de goede zaak des Vaderlands , waren nogtans niet overgelaten aan de willekeur der ondernemers of scheepsvoogden. Neen! de Algemeene Staten stelden daaromtrent in het jaar 1629 eenige punten van orde en regering vast, die zij wilden, dat in de veroverde plaatsen stiptelijk zouden worden nagekomen; terwijl zij de onderscheidene Kamers der West-Indische Maatschappij magtigden , om eenen Raad van negen personen aan te stellen , aan wien 't beleid daarvan zoude worden opgedragen. (25) Uit de *Vrijheden en exemptiën voor de Patronen, Meesters en Particulieren, die op Nieuw-Nederland eenige Colonien of Vee zullen planten &c.* van den 10 Maart 1628 (26.), ziet men de voorzorgen, die er gebruikt wer-

re over de Limiten en Jurisdictiën daarvan , zijnde een Bijlage eener Memorie van Bewindhebberen der West- Ind. Comp. aan de Staten Generaal den 29 Septemb. 1654 overgegeven, en te vinden in het Verhaal van BEVERNINGK bl. 604.

(25) *Groot- Plakaatboek , II. D. bl. 1235.*

(26) Men vindt dezelve in de *Notulen der Vergadering van XIX van den 10 Maars 1628.* ook zijn zij, afzonderlijk gedrukt, te Amsterdam uitgegeven in het jaar 1631.

werden, om de onderneming gelukkig te doen slagen. De voornaamste punten kwamen hier op neder :

De West-Indische Maatschappij zoude, behalve den handel in pelterijen, ook het eiland *Manhatthans* aan zich behouden, zoo om het te bebouwen, als het te maken tot eene stapelplaats voor den koophandel; terwijl de planters vrijheid hadden zich neder te zetten vier mijlen langs de kust of een bevaarbare rivier, of twee mijlen ter wederzijde derzelve; mits de inboorlingen te vrede stellende voor den grond, dien zij innamen.

De planters mogten varen langs de geheele kust van Florida tot Terre-neuf; mits hunne koopwaren te Manhatthans inbrengende, onder eene recognitie van vijf ten honderd.

Zij kregen vrijheid, om langs de geheele kust van Nieuw-Nederland uit te gaan ter kabeljauw visfcherij; mits de vangst dadelijk brengende naar Italiën, en daarvoor betalende zes guldens het last, aan de Maatschappij.

Wanneer zij binnen de limieten van 't Oktrooi vijandelijke fchepen namen, zouden zij dezelve opbrengen in 't Vaderland; mits twee derden der waarde genietende.

Voorts zouden de Koloniën uit iedere rivier
of

of eiland éénen Gecommitteerden mogen zenden in den Raad van Kommandeur en Raden van Nieuw-Nederland.

Bij deze maatregelen, door de West-Indische Compagnie, tot aanmoediging van de kooplieden en planters, genomen, voegden de Algemeene Staten eene andere. Toen zij namelijk, in het jaar 1633, een Orde en Reglement afkondigden, waarnaar alle ten oorlog uitgeruste schepen, anders genoemd Kommissievaarders, uit de Vereenigde Nederlanden zouden mogen varen binnen de limiten van het Oktrooi der West-Indische Maatschappij: zonderende nogtans uitdrukkelijk uit, de kust van *Africa, Nieuw-Nederland*, en alle andere plaatsen, waar de Maatschappij zelve den Handel drijven mogt. (27)

Uitbreiding van Nieuw-Nederland en aanwijzing der Landstreken.

Om zich een denkbeeld te vormen van de ligging en uitgestrektheid van *Nieuw-Nederland*, sla men het oog op nevensgaand kaartje, hetgeen ik, tot voorkoming van Geographische mislagen, heb laten vervaardigen op de schaal der nieuwe kaart van Noord-America
door

door *A. Arrowsmith*, met overneming der Nederduitsche benamingen, op de kaarten van *Montanus* (28) en *van der Donck* te vinden; immers, voor zoo ver zij mij, tot opheldering der geschiedenis, dienstbaar voorkwamen: terwijl men de zeekusten en eilanden, in dezelfde strekking, ziet afgebeeld in den *Zee-atlas van AREND ROGGEVEEN* (29)

Het Land, zoo ver het door de Nederlanders ontdekt en in bezit genomen was, strekte zich uit van 38 graden 53 minuten, tot over de 42 graden noorderbreedte; (30) beginnende ten zuidwesten aan de *Zuid-rivier* of de *Delaware*, en eindigende ten noordoosten bij *Kaap-Kod*, daaronder begrepen het

(28) De Kaart bij MONTANUS gaat over het Land, begrepen tusschen den 37. en 49. graad noorderbreedte, en is dus van grooter uitgestrektheid dan dit Kaartje bij VAN DER DONCK.

In het II. D. van den *Atlas van BLAUW*, komt nog voor eene Kaart met het opschrift: *Nova Belgica et Anglia Nova*.

(29) AREND ROGGEVEEN heeft zijne Zeekaarten in het jaar 1675 uitgegeven, onder den titel van *t Brandende veen*; alwaar in 't eerste deel, onder No. 27, 28 en 29, de Pas-kaarten van *Nieuw-Nederland* voorkomen. Hij is dezelfde, die van de Algem. Staten Oktrooi verkreeg, om de *Australische Zee* te bevaaren. Men zie een stukje daarover, door hem in 1676 te Middelburg uitgegeven.

(30) De kusten en grenzen van *Nieuw-Nederland* zouden waarschijnlijk beter te onderscheiden zijn uit de *Kaarte Figuratif*, die Bewindhebbers der W. I. Comp. den 26 Septb. 1654 aan H. H. M. inzonden, volgens 't *Verbaal van BEVERNINGK*: dat ik heb dezelve nimmer kunnen opsporen.

C A N A D A

ENGLAND

NIEUW NEDERLAND

CONNECTICUT

N
A
O
C
E
A
N

A
T
L
A
N
T
I
S
C
H
E

Geographische Mylen
0 10 20 30 40 50 60

K A A R T
V A N
NIEUW-NEDERLAND,
naar de Kaarten van A. ROGGEVEEN,
A. MONTANUS en van de VEREENIGDE
STATEN van AMERICA
door A. ARROWSMITH,
geveeld door
J. P. BOURJÉ

72 Graden Westelijke Lengte van Londen

het *Lange - eiland*, *Noten - eiland*, *Staten-eiland*, *Manhattans - eiland* en verscheiden andere eilanden, zoo langs de kust, als in de baaijen en op de rivieren gelegen.

Hoe ver zich *Nieuw - Nederland* binnen 's lands uitstreckte, is moeilijker te bepalen. Aan de Noord-rivier mag men die uitgestrektheid ten minsten rekenen tot de Kolonie *Rensselaarswijk* en het fort *Oranje*, 150 mijlen van de hoofdplaats *Nieuw - Amsterdam* en aan de Verfsche Rivier, tot het fort *de Goede hoop*. De overige grenzen zijn onzeker.

Buiten twijfel was de keus der Nederlanderen, in het vestigen hunner bezittingen op het eiland *Manhattans* en langs de beide oevers der *Noord-rivier*, (eenen schoonen en diepen stroom, voor Zeeschepen tot boven het fort *Oranje* bevaarbaar) alle gelukkigst en opende de voordeeligste uitzigten: maar de naijver der Engelschen, hunne wederzijdse naburen, benevelde weldra die gelukszon, om haar eindelijk het hoofd geheel te doen onderhalen.

De West-Indische Maatschappij, zoo gelukkig geslaagd in de verovering der Spaansche Zilvervloot, onder beleid van den Admiraal *Piet Hein*, spaarde nu ook geene onkosten, om, door 't aanleggen van forten en het ver-

sterken der hoofdplaats, zich te verzekeren van het bezit van *Nieuw-Nederland*: maar de uitgestrektheid harer bezittingen in America en op de kust van Guinea, benevens de uitrusting van verscheiden gewapende schepen, vorderde zulke verbazende geldsommen, en de voorschriften van eene goede staatkunde zoo veel voorzigtigheid jegens Engeland, dat men zich meer tegen de Inboorlingen dan tegen de Naburen schijnt te hebben willen verdedigen, zich verlatende voor het overige op het onderling belang en op maatregelen van billijkheid en bescheidenheid. De uitkomst leerde echter, dat men zich misrekend had.

*Engeland's betrekking op Noord-America
en verhuizingen derwaarts.*

Was *Virginie*, in het jaar 1584 door *Walter Raleigh* ontdekt, schaars bevolkt en eindelijk geheel verlaten, de Engelsche Koning Jacobus de I. vestigde zijne aandacht al spoedig op de voordeelen van overzeefche volkplantingen. In 't jaar 1606 rigtte hij twee Maatschappijen op, de eene te London, de andere te Plijmouth; waarvan de eerste den handel op *Virginie* besturen zoude, de andere dien op het noordelijk ge-

gedeelte van America , naderhand door zijnen zoon *Nieuw - Engeland* genoemd.

De Plijmoutfche Maatschappij was minder gelukkig dan die van London. Het eerste fchip was door de Spanjaarden genomen , en eene kleine Sterkte, in het volgendjaar , te *Sagadahoc*, eene Kaap op de hoogte van 44 graden noorderbreedte (31) geflicht, weder verlaten, wegens de geftrengheid van de luchtftreek ; zoodat zich de gansche onderneming bepaalde tot eenige kleine reistogten, ten dienfte der Vischerij aan Kaap *Kod*.

De beruchte Engelsche Zeevoogd *John Smith* , die, in het jaar 1607, Kaap *Kod* bezocht had, had, in het jaar 1614, wel weder op nieuw die hoogere kusten van Noord-America opgenomen , tusfchen de baai van *Pennobscot* en de gemelde Kaap *Kod*, hebbende hij zelfs eene kaart der kust gemaakt: doch, hoe gunftig zijn verflag ook werd opgenomen , voor als nog echter fchijnt men in Engeland niet genegen geweest te zijn , om de woeste en barre ftreken van Noord-America tegen den Vaderlandfchen grond te verwifelen. (32)

C 2.

Dan

(31) ROBERTSON I. c. V. D. bl. 129.

(32) Het verflag van SMITH's reis en ontdekking vindt men in

Dan hier toe gaven eerlang de geschillen in Engeland , nopens de openbare uitoeffening van den Godsdienst, aanleiding. Koningin Elifabet , schoon de leer van den Hervormden Godsdienst toegedaan , wilde nogtans vele plegtigheden der Roomsche Kerk behouden ; in weerwil der gevoelens van een groot deel harer onderdanen , die aan de eenvoudigheid van den eerdienst, naar den leertrant van Calvin, de voorkeur gaven , en *Puriteinen* genoemd werden. Zij verwierpen de gebruiken en tucht der Engelsche Kerk, de bid-formulieren, het knielen bij het Avondmaal , het gebed bij de dooden, de voorbeden en dankzeggingen in de Kerken ; dit alles *Antichristische gruwelen* noemende. (33)

Onderlinge twisten der Engelsche uitgewekenen, beschouwd als de oorzaak hunner verspreiding.

De opvolgers van Koningin Elifabet op den troon, Jacobus de I. en Karel de I. traden

on-

in de *Wijdberoemde Voijagiën naar Oost- en West-Indiën*, te *Leiden* bij *Van der Aa*, in folio, II. deel: alwaar men ook vindt het Kaartje der Zeekust van Noord-America, tusschen Kaap *Kod* en *Pennobscot*, door *John Smith* bezocht.

(33) Men zie, over de leer dezer menschen, *NEAL Historie*

onvoorzigtig in dezelfde en nog strengere maatregelen; en zie daar! de oorzaken der hevigste godsdienst-twisten, vervolgingen en volksverhuizingen.

Van de *Puriteinen* onderscheidde zich de aanhang der *Brownisten*, anders genoemd *Independents* (waaronder zich bevonden mannen van deugd en geleerdheid, maar alle driftig ingenomen met hun leerstelsel) in de hardnekkige versmading van de *hiërarchie* der Bisschoppen, door eenen geest van onafhankelijkheid en onverdraagzaamheid, de andere Puriteinen verre te bovengaande.

Lang voor het einde der zestiende eeuw hadden de *Brownisten* hun Vaderland verlaten, en, onder aanvoering van *Johnson*, *Ainsworth*, *Smith* en *Robinson*, gemeenten naar hun leerstelsel gesticht te *Middelburg*, *Amsterdam* en *Leiden*. Reeds in het jaar 1583 was *Robert Brown* (het hoofd dezer gezindheid en weleer prediker in het Bisdome van Norwich) met eenigen van zijnen aanhang, naar Middelburg overgekomen en had daar eene gemeente opgericht, die echter weldra verliep, zoo door

C 3

on-

der Puriteinen, I. D. 6. hoofdst. HUME Hist. van Groot Britt. V. D. bl. 155 en volg. en Wendeborn Staat van geleerd. in Gr. Britt. II. D. bl. 233.

önderlinge verdeeldheid, als door het vertrek van *Brown* zelf naar Engeland in het volgend jaar: schoon zij naderhand, door de aankomst van nieuwe leden, zich weder hersteld, doch eindelijk de *Liturgie* der Nederlandsche Kerken heeft aangenomen. (34)

Langer heeft zich de Gemeente der *Brownisten*, door *Johnson* en *Ainsworth* in het begin der zeventiende eeuw te Amsterdam opgerigt, staande gehouden: doch is ten laast ook geheel verlopen: (35) terwijl de Leidsche Gemeente, naar de leerstellingen der *Brownisten*, in den zelfden tijd door Doctor *Robinson* gestigt en wijsfelijk bestuurd, zich reeds vroeger ontbonden had; deels door het afsterven der oude leden, deels door de bezorgdheid van *Robinson* en andere hoofden der Brownisten, dat de ontdekking der *Waarheid*, naar de uitspraak der Heilige Schriften, gevaar liep beperkt te worden naar het voorbeeld der Hervormde Kerken, wier leer hij anders voor opregt hield. Men nam dan in overweging om Holland te verlaten en leer en zeden

naar

(34) *Naamlijst der Engelsche Gemeente te Middelburg*, bl. 1 en 2. NEAL I. D. I. c. 1. stuk bl. 56.

(35) WAGENAAR *Beschrijv. van Amsterdam*, III. D. II B § 15 of II. D. bl. 174 in folio.

naar een ander Vaderland over te brengen , waartoe eindelijk , in het jaar 1620, na plegtige afzonderingen en gebeden , bij het jongere deel der Vergadering besloten werd , en wel bepaaldelijk om naar eenig deel van America te trekken , dat onder bescherming stond van den Koning van Engeland. Zij vestigden hunne aandacht bijzonder op dat gedeelte van Noord - America , waar reeds eenige Engelsche huisgezinnen woonden , *Massachusetts* namelijk , en nu viel het hun niet moeijelijk , om eenige Engelsche kooplieden met zich te vereenigen , en zoo wel de toestemming des Engelschen Konings als die der Virginische Maatschappij te verkrijgen , ten einde zich , behoudens 't genot van burgerlijke en godsdienstige vrijheden , aldaar neder te zetten.

Of zich bij de Leidsche *Brownisten* , die naar America henentogen , ook leden der Amsterdamsche en Middelburgsche Gemeenten van dat leerstelsel , of ook leden der andere *Puriteinsche* Kerken in Holland (36), gevoegd

C 4

heb-

(36) Menigvuldige *Puriteinen* hadden , wegens het misbruik der Kerkelijke Magt , met hunne Leeraars , Engeland verlaten en zich nedergezet te *Amsterdam* , *Rotterdam* , *den Haag* , *Leiden* , *Utrecht* en andere plaatsen , alwaar Engelsche Kerken naar het Presbijteriaansch stelsel waren opgericht en van 's Landswege onderhouden werden. NEAL I. c. I. D. II. stuk bl. 32.

hebben, is mij niet gebleken, en ook niet waarschijnlijk voorgekomen: daar de vertrekkenden zich slechts van twee schepen, een van 60, en een van 180 ton, tot de reis bedienden, nemende in een van beide nog zeer veele behoeften voor de nieuwe Volkplanting mede: behalve dat hun getal op slechts 120 begroot wordt.

Toen nu alles tot het vertrek naar Noord-America gereed was, werd een Vast- en Bededag gehouden, waar op *Robinson* van de overblijvende leden der Vergadering afscheid nam met eene redevoering, door *Neal* (37) bewaard. Hij verklaarde de Protestantische Kerken te beklagen, dat zij niet verder gaan wilden, dan de werktuigen hunner Reformatie, *Luther* en *Calvin*. Zij waren wel, zeide hij, brandende en schijnende lichten geweest, doch hadden den ganschen raad van God niet doorgrond, en zouden, indien zij nog leefden, niet minder gewillig zijn om meerder licht te omhelzen, dan zij geweest waren, om dat te ontvangen, 't geen zij eerstaannamen. Hij vermaande dus de Vergadering, om, verlatende den naam van *Brownisten*, altoos, ingevolge de regels van hun Kerkverbond, bereid te zijn *alle waarheid*

aan

aan te nemen , die haar uit Gods beschreven woord zoude worden bekend gemaakt , mits wel toeziende , beproevende en vergelijkende wat zij voor *waarheid* zouden aannemen , enz.

In Oogstmaand van het jaar 1620 verlieten zij Holland , met oogmerk , zoo als *Robertson* zegt (38) , om zich aan de *Hudson's-rivier* neder te zetten : maar , door een ongelukkig toeval , kwamen zij veel noordelijker , en wel in in het begin van Slagtmaand , aan Kaap Kod aan. Zij ontscheepten hunne goederen in eene baai daar tegen over , en begonnen er eene Stad te bouwen , waaraan zij den naam van *Nieuw- Plijmouth* gaven.

Her was in dezen tijd , dat de Engelsche Koning Jacobus de Maatschappij van Plijmouth , die niets wezenlijks gedaan had tot den aanleg van eenige bestendige vastigheid in Noord-America , hervormde in den *Grooten Raad van Plijmouth* , denzelven tevens bij opene brieven de magt schenkende , om eene Volkplanting in *Nieuw- Engeland* aan te leggen , en gronden aan de ondernemers uit te geven. Hij overleed in het jaar 1625 , zonder dat er door zijnen dood eenige verandering voorviel in de staatkunde van Engeland , ten aanzien der Pu-

C 5

ri-

(38) ROBERTSON l.c. bl. 143. NEAL l.c. l. D. 2. B. bl. 25.

riteinen. Zij vereenigden zich dan in merkelijken getale en besloten eene schuilplaats te zoeken in Noord-America, en de gunst des Grooten Raads van Plijmouth in te roepen. Deze schonk hun ook eene uitgestrekte streek lands, ten noorden van de Rivier de *Merrimack*, tot drie mijlen ten zuiden der *Charles-rivier*, en ter breedte van de Atlantische Zee tot den Zuider-Oceaan; terwijl Koning Karel de I., niet minder gul dan den Plijmouthschen Raad, hun het regt gaf om zelve de Volkplanting te besturen.

In het jaar 1629 tot een getal van 300 personen, meestal ijverige Puriteinen, aangegroeid, verlieten zij Engeland en sloegen zich neder in America op eene plaats, welke zij *Salem* noemden, in de baai van *Masachusetts*. Wat later werden de grondslagen gelegd van *Boston*, *Charlestown*, *Dorchester*, *Roxborough* en andere steden: om van de verdere volkplantingen in *Providence*, *Rhode-island*, *New-Hampshire* enz. te zwijgen.

Dus ver schijnen de Engelsche uitgewekenen zich meest ten noorden en oosten der *Versche-rivier* neergeſlagen en onthouden te hebben, zonder zich uit te breiden in de landstrecken door de Nederlandsche West-Indische Maatschaprij

schappij bezeten, bijzonder niet in 't district van *Connecticut*: maar de ongelukkige onverschroomdheid en dweeperij der Puriteinen in *Masfachufets* gaf aanleiding, dat welhaast deze rust gestoord werd. Men mogt verwacht hebben, dat zij, uit erkentenis voor de Hollandfche gastvrijheid, welke zij in Leiden, Amsterdam en andere steden van Holland en Zeeland, zoo langdurig genoten, de Nederlandfche volkplantingen ongestoord zouden hebben gelaten: maar hoogmoed en eigenbelang fchijnen alle gevoelens van bescheidenheid en erkentenis ganschelijk verdoofd te hebben.

Het is naauwelijks te gelooven, dat menfchen, zoo naauw gezet van geweten, dat zij in geenerlei verfchilpunt over Godsdienstplegtigheden eenige de minste toegevenheid meenden te mogen toestaan; dat menfchen, zoo vervuld met eerbied voor de Heilige Schrift, dat zij oordeelden hunne steden en dorpen met Bijbelfche namen te moeten onderscheiden, zoo weinig overhadden voor hunne Nederlandfche naburen en geloofsgenooten, zoo weinig acht gaven op derzelver vroegere bezitneming.

Twée Leeraars in *Salem*, (eene Steedje in *Masfachufets*) misfchien ongelijk in bekwaamheden, doch hardnekkig beide in de verdediging

ging hunner gevoelens , gaven aanleiding tot zulke hooggaande twisten , dat eene volkomene scheiding noodig werd , zoodat de eerwaardige *Hooker* met zijnen aanhang , in het jaar 1633, de stad Salem verliet , zich begevende naar de landstreek van *Connecticut* en de Plantaadjen der Nederlanderen , latende hij de Salemsche Gemeente onder opzicht van zijnen ambtgenoot *Cotton*. (39)

Rampzalige gevolgen van onkunde en onverdraagzaamheid ! zoo veel te schandelijker in menschen , die bij ondervinding derzelver wrange vruchten hadden leeren kennen.

Aanden westelijken oever der Groote Rivier in *Connecticut* sloegen zich de Salemsche uitgewekenen neder , zonder acht te slaan noch op het vroegere regt der Nederlandsche Planters , noch op de ligging der plaats , geheel buiten de grenzen der Landvergunning aan de volkplanting van *Massachusetts* ; verwijderende zij zelfs twee Engelsche Edellieden , die zich daar te voren gevestigd en gronden ingenomen hadden. (40)

Op eene plaats , die hun wel gelegen voorkwam ; eenige mijlen boven 't Nederlandsche
fort

(39) ROBERTSON *l. c.* bl. 179. NEAL *l. c.* bl. 176 en 177.

(40) ROBERTSON *l. c.* bl. 180.

fort *de Goede Hoop*, bouwden zij een Stadje genoemd *Hartfort*, naderhand de Hoofdplaats der Volkplanting in Connecticut en de bestendige vijandin der Nederlanders. Bemoedigd door zoo veel voorspoeds en welligt bestuurd door den raad van Cromwel, die eene gedurige briefwisseling onderhield met de voornaamsten in elke volkplanting, (41) ligten zij nu het masker af, weigeren het gezag hunner oorspronkelijke volkplanting te erkennen, ja nemen zelfs eenen eigen regerinsvorm aan. Moedig op hunne meerderheid verdringen zij meer en meer hunne vreedzame mededingers. Aan de *Verfche Rivier* bouwen zij eene Sterkte, *the Tamhert-fort* genoemd, om daarmede hunne Plantaadje ten oosten te verdedigen, hebbende ten westen zich uitgebreid tot de baai van Greenwich: zoodat welhaast de Puriteinen van Salem, tot op den afstand van acht mijlen, de hoofdplaats van Nieuw - Nederland zijn genaderd.

Het *Lange Eiland* zelf, door de Oost-rivier van den vasten wal gescheiden, en buiten tegenspraak door de Nederlandsche Natie het eerst ontdekt en bevolkt, ja zelfs (zoo als men van die zijde staande houdt) van de Inlan-

(41) *Ibidem* bl. 200.

landers bij koop overgenomen en met verscheidene Nederlandsche dorpen en sterkten prijken-
de, was vruchtbaar en had eenige goede havens. Eene zoo voordeelige ligging, zoogunstig voor
de Vischerij, moest natuurlijk de meer en
meer in getal toenemende Engelschen in het
oog vallen. Eenige sloegen er zich ook dade-
lijk neder ten oosten van het eiland, bou-
wende twee dorpen; *Southampton* en *Sout-
hold*, waaruit zij naderhand aanleiding na-
men, om zich de helft des eilands toe te ei-
genen. (42)

Het is wel hier de plaats niet, om verslag
te geven van de vestiging en uitbreiding der
Engelsche Volkplantingen in Noord-America:
dan men stelle zich slechts voor, hoe de om-
keering der zaken in Engeland in het jaar 1642
den moed der uitgewekenen hebbe aangevuurd,
daar zij nu, met de volkspartij in de beide
Kamers dezelfde grondbeginselen van Gods-
dienst omhelzende, ook van deze den krach-
tigste steun konden te gemoet zien.

Welhaast vormden zich tot staatkundige lig-
chamen vier der voornaamste volkplantingen
namelijk: *Boston* en *New-Plymouth* in Masfa-
chusets en *New-haven* en *Hartfort* in Con-
nec-

necticut ; sluitende in het jaar 1643 met elkan-
der een verbond van vereeniging , naar het
voorbeeld der Unie van Utrecht , waarmede
de Brownisten , gedurende hun verblijf in Hol-
land , waren bekend geworden. (43)

En zie daar , gelijk door schrandere Man-
nen reeds voorzien was (44), den grond gelegd
van het Gemeenebest der vereenigde Staten
van *Noord - America* ; 't geen wij , na eene
langdurige worsteling , in volkrijkheid , aan-
zien en welvaart hebben zien toenemen , en
eindelijk in het jaar 1782 voor eenen vrijen
en onafhankelijken Staat erkennen ; 't geen wij
nog onlangs , na eenen korten doch hardnek-
kigen krijg , den vrede hebben zien sluiten
met dat zelfde magtige Rijk , 't geen bijna
twee eeuwen vroeger , door deszelfs onverdraag-
zaamheid in den Godsdienst , de eerste grond-
slagen dier onafhankelijkheid gelegd had.

Bijaldien Elizabet en nog meer hare beide
opvolgers op den troon van Engeland , Jaco-
bus en Karel , eene andere staatkunde gevolgd
en minder gehecht hadden aan de uiterlijke pleg-
gheden van den Godsdienst en het gezag der
Bischoppen , zij zouden hunne onderdanen ,

waar

(43) ROBERTSON *l. c.* bl. 196.

(44) LUZAC *Hollands Rijkdom*, II. D. bl. 144.

waaronder zoo vele uitmuntende en geleerde mannen zich bevonden , niet hebben doen vlugten naar de barre gronden van Noord-America; en de vruchtbare landouwen tusschen de Hudsons- en Versche-Rivier zouden mischien tot heden toe *Nieuw-Nederland* genoemd en gebleven zijn.

Maar het was anders bepaald in het plan der Voorzienigheid , welker oogmerken altijd wijs en heilzaam zijn ; hoe duister en ondoelmatig hare wegen en middelen ook schijnen mogen. Zoude er immer ware en toenemende beschaving komen in het barre America , en een aanzienlijk Gemeenebest van verscheiden onafhankelijke Staten gevormd worden , er waren bewoners noodig , die nijverheid en Godsdienst medebragten , en mischien dienstbaar zijn zullen om de leer des Euangeliums onder de wilde Stammen van dat uitgestrekt Werelddeel bekend te maken. Hiertoe waren de Volksverhuizingen uit Engeland , Schotland Ierland en menigvuldige andere Rijken en Staten , bevorderlijk ; en zoo wel de onverdraagzaamheid van het Engelsche Gouvernement , als de dweeperij der Puriteinsche uitgewekenen , die onverdraagzaam jegens elkander , zich over de vlakten van America uitbreidden , werkten

ten

ten mede om daar te stellen, 't geen eene goede staatkunde scheen te verbieden.

Hadden Karel de V. en Filips zijn Zoon de voordeelen der verdraagzaamheid, welke de Godsdienst zoo wel als eene gezonde staatkunde prediken, gekend en uitgeoefend, nimmer zou het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden eenen rang en bestaan gekregen hebben onder de Mogendheden van Europa, en zich aan de heerschappij van het onverdraagzaam Spanje hebben ontworsteld.

Had Lodewijk de XIV, meer te rade gaande met zijnen geheiligden pligt en de regten zijner Protestantfche onderdanen, dan met de inblazingen van eenige hovelingen en priesters, het Edict van Nantes niet herroepen, nimmer zou dan ons Vaderland in zijnen schoot zoo vele Fransche uitgewekenē hebben ontvangen, die door hunne nijverheid, dapperheid en geleerdheid, naar het plan der Voorzienigheid dienen moesten om de bevolking, den koophandel en de fabrieken van Nederland uit te breiden en deszelfs onafhankelijkheid te handhaven: nimmer zou dan de Europifche Krijgstucht, door Fransche uitgewekenē medegebragt en gretig aangenomen, onder de krijgsbenden van Peter den Grooten, althans

niet op een zóó belangrijk tijdstip , zijn ingevoerd geweest en dus ook die schrandere Monarch zich niet in staat hebben bevonden om zijn eigen gezag te schragen , zijn uitgestrekt Rijk te beschermen , zijne groote oogmerken te bereiken ; zoodat hij alsdan de grondslagen van die grootheid en magt , waarvan Frankrijk , in onze dagen , al den nadruk heeft onderhouden , waaraan ook wij het bestaan van het beroemde *Heilig Verbond* zijn verschuldigd , geenszins gelegd zou hebben.

Onverdraagzaamheid in het stuk van den Godsdienst vindt dus eindelijk in zich zelve haren ondergang , en is ook , in de hand der Voorzienigheid , een krachtig middel , om ter harer eere de heerlijkste uitkomsten ten voordeele van andere Volken daar te stellen.

Doch keeren wij van dezen uitstap naar Nieuw-Nederland terug , om daar te zien de ontwikkeling van groote gebeurtenissen , die de Engelsche onverdraagzaamheid harer onlangs voorbereidde.

*Onderlinge jalouzie der Nederlanders
en Engelschen.*

De uitbreiding der Engelsche Volkplantingen in Noord-America en de willekeurige maatregelen

regelen van hare Hoofden, zullen de Bewindhebberen der Nederlandsche West - Indische Maatschappij, die daarvan aanhoudende klagen ontvingen, niet minder dan de Algemeene Staten ontrust hebben : maar zij kenden sinds lang, bij ondervinding te wel de nadeelige uitwerkselen van den nijd en argwaan hunner naburen wegens den aanwas en uitbreiding van Neêrlands welvaart, om zich van ernstige voorstellen veel te beloven. Of had niet die ongelukkige neiging zich vertoond bij de eerste ontdekking van dit Land door *Henrij Hudson*, toen men in Engeland den man verhinderde, om verslag aan zijne meesters te geven van de volbragte reis en de gedane ontdekking! Van welken invloed konden de toenemende welvaart en goede staatkunde van Nederland worden op den koophandel en de fabrieken van Engeland! Volgens geloofbaar gezag hadden de Nederlanders toen driemaal meer Schepen dan de Engelschen: de wederzijdsche Zeemagt stond gelijk. De Nederlanders hadden zeshonderd Schepen in de vaart op Engeland : Engeland niet meer dan zestig in de hare op Holland. (45) De Walvischvangst in het Noorden, dus verre alleen in 't bezit der Engelschen, had ook de

winzucht der Nederlandsche kooplieden opgewekt, en was zelfs door 's Lands Staten met Octrooi begunstigd, waartegen de Engelschen te vergeefs zich verzet hadden. (46) Welke geschillen waren er niet gerezen tusschen de twee Natiën over den Lakenhandel, waarin de stad Middelburg zoo zeer betrokken was! daar toch plagten de Engelsche lakens geleverd te worden: maar Koning Jacobus, oordeelende, dat zoo wel het verwen als het weven der lakens, in zijn Rijk behoorde te geschieden, had zulks aanleiding gegeven, dat er geleverde lakens uit Engeland in deze Landen werden ingevoerd, 't geen wel in het begin werd tegengegaan, doch eindelijk moest worden opgegeven. (47)

Was de Lakenhandel een voorwerp van misverstand, niet minder was het de losfing der aan Engeland verpande Steden Vlisfingen en den Briel met het fort Rammekens; een meesterstuk der staatkunde van Oldenbarneveld, waarmede hij den Engelschen Koning behendig verschalkt en zijn Vaderland bevrijd had. (48)

Ik

(46) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 67, 71. RAPIN THOIJRS *Hist. d' Anglet.* T. VII. p 122.

(47) LUZAC *Holl. Rijkdom* I. D. bl. 356 en *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 105.

(48) HUME *Hist. van Groot Britt.* VI. D. bl. 25. *Vaderl. Hist.* 2. D. bl. 101.

Ik zwijg van de oprigting eener West-Indische Maatschappij in het jaar 1621; van de beruchte geschillen over het gebeurde te Amboina (49); van Tromp's dapperen aanval op de Spaansche Vloot voor Duins (50); van meenige andere heldhaftige en roemrijke ondernemingen tegen de Spanjaarden en Portugezen in Azië, aan de kust van Guiana, ja zelfs in Africa, die den Nederlandschen naam hadden doen eerbiedigen: maar ook de afgunst der Engelschen, in zo veel vakken en plaatsen hunne mededingers, hadden gaande gemaakt. Bij die algemeene redenen van afgunst kwam nog, bijzonder ten aanzien van Noord-America, het misnoegen van het Engelsch Gouvernement wegens de verzending van tabak uit die Landtstreek naar Middelburg en Vlisfingen, en wat later dat wegens den Smokkelhandel tusschen Virginië en Nieuw-Nederland. (51)

Ik wil nogtans geenszins ontveinzen, dat de Nederlanders, ook mischien wel eens van hunne zijde, nu en dan aanleiding hebben gegeven, om dien argwaan te versterken. In het begin toch waren de Engelschen meesters van den

D 3

Koop-

(49) *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 21.

(50) *AITZEMA Zaken van Staat en Oorlog*, II. D. bl. 529.

(51) *ROBERTSON J. c.* pag. 83., 117.

Koophandel in Moscoviën : maar welhaast streefden de Hollanders en Zeeuwen hen niet alleen op zijde, maar waren zelfs in staat hen te verdringen: zoodat, na den dood van Karel den I, de Engelschen in Moscoviën, alle de voordeelen van den Koophandel, verloren; terwijl hunne mededingers zich daarvan wisten meester te maken. (52)

Nederland genoodzaakt Engeland te ontzien.

Gelijk het dus wonder zoude geweest zijn, indien afstammelingen van twee zulke Volken, in een vreemd Land na bij elkander gevestigd, en ongelijk in magt, in bestendigen vrede geleefd hadden, zoo zoude het zeker zeer vreemd zijn voorgekomen, indien voorstellen tot schikking en bevrediging door den zwakkeren, bij den sterkeren ingang hadden gevonden.

Naar mate de Engelschen in getal toenamen, waartoe de voortdurende verhuizingen der Puriteinen en andere misnoegden veel toebragten, moesten zij de grenzen hunner plantaadjen uitbreiden. — Was nu de Nederlandsche West-Indische Maatschappij in staat geweest, om door

(52) SCHELTEMA *Rusland en de Nederl.* I. D. bl. 47, 80, 393, 397, en 399—403.

door eene geëvenredigde krijgsmagt hare bezittingen te beschermen en hare naburen in ontzag te houden, de Engelsche Planters zouden mischien andere streken hebben opgezocht.

Maar, hoe groot ook de eerste winsten waren der Maatschappij, zoo dat zij zelfs vijftig ten honderd uitdeelde, hoe aanzienlijk de buit was, dien de verovering der Spaansche Zilvervloot, in het jaar 1628, in haren schoot uitstortte de bewaring van Nederlandsch Brasil, Nieuw-Nederland, Tabago, St. Eustatius en meer andere bezittingen en sterkten langs de rivier van Essequibo en op de kust van Guinea, vorderde zulke verbazende geldsommen, dat men schijnt genoodzaakt geweest te zijn zich te bepalen tot de versterking der Hoofdplaats *Nieuw-Amsterdam*, de bewaring der sterkten aan de rivieren en op het Lang-Eiland, als mede 't fort *Nasau* ten Oosten der Zuid-rivier, 't fort *Oranje* aan de Noord-rivier, en bijzonder 't fort *de Goede Hoop* aan de Versche-rivier; zich voor het overige verlatende op maatregelen van billijkheid en bescheidenheid, zoo jegens de inboorlingen als de Engelschen.

Zoo lang de Oorlog duurde met Spanje moesten de Algemeene Staten het Engelsch

Gouvernement ontzien , vooral gedurende de onlusten tusschen Koning Karel den I. en het Parlement, terwijl de Koning zelf (die, bij het verdrag, den 17 van Lentemaand 1632, te St. Germaingefloten, alle de plaatsen in *Nieuw-Frankrijk*, *Acadia* en *Canada* aan de Franschen afgestaan had) zich wachten moest het misnoegen zijner onderdanen, door eenige toegevendheid aan de eischen van dien Staat op Nieuw-Nederland, te vermeerderen. (53)

Naden vrede van Munster ontstond er al spoedig misverstand met Cromwel, dat tot eenen openbaren oorlog eerlang oversloeg. Wat bleef er dus voor de West-Indische Maatschappij, die de handen vol had met Brazil te verdedigen tegen de Portugezen, anders over, dan de weg van onderhandeling, hoe weinig men er zich ook van konde voorstellen?

Twisten met de Engelsche Kolonisten over de grenscheiding.

In America waren inmiddels hooggaande twisten gerezen tusschen Directeur en Raden van Nieuw-Nederland en de Commisfarissen van

(53) *Conduite des François par rapport à la Nouvelle Ecosse*, traduit de l'Anglois avec des notes d'un François, Londres 1755. pag. 103.

van de Vereenigde Staten van *Boston*, *New-Plymouth*, *New-haven* en *Hartfort*, deels over de Limietscheiding, deels over bijzondere beleedigingen der ingezetenen onderling, die geschapen stonden tot openbare dadelijkheden over te slaan. De Bewindhebberen der West-Indische Maatschappij gelastten den Directeur *Pieter Stuivezand*, om, door redelijke voorstellen en eene *Provisiionele Limietscheiding*, (ware 't mogelijk) het uitbarsten van vijandelijkheden voor te komen.

Ten gevolge daarvan was gemelde Directeur, die in het jaar 1650 zich naar *Hartfort* had begeven, verschenen op den Landdag, tot dat einde opzettelijk beschreven; alwaar zeer vriendelijk gehandeld werd over de grensbepaling der Nederlandsche en Engelsche bezittingen.

Na het vertrek van *Stuivezand* schijnt men zelfs de zaak in ernstige overweging genomen te hebben, wijl er drie Gemagtigden werden afgezonden naar *Nieuw-Amsterdam*, om nader met den Directeur in overleg te komen, en de begeerde grenscheiding te brengen tot besluit. En dit gelukte in der daad, schoon ten nadeele van het onloochenbaar regt en vroeger bezitneming der Nederlanderen.

Op het vaste Land zoude men eene lijn trekken uit de baai van Greenwich , vier mijlen van Stampfort , noordwaarts op twintig mijlen lang , mits tien mijlen verwijderd blijvende van de Noord - rivier.

De Nederlanders moesten echter met hunne gebouwen zes mijlen van de grenslijn afblijven.

De Inwoners van Greenwich zouden voor als nog blijven onder het Hollandsch Bestuur : en de Nederlanders het land , dat zij nu bezaten , tot Hartfort toe , behouden , terwijl alle de Landen ; aan beide zijden der Versche - rivier , zouden blijven aan de Engelschen. En zulks alles tot tijd en wijle er eene eindelijke beslissing tusschen Engeland en Holland zoude getroffen zijn. (54)

Van deze schikking , zoo billijk , als naar de omstandigheden te bedingen was , gaf de Directeur Stuivezand kennis aan de Vergadering van Negentien , bij zijnen brief van den 26 van Slagtr maand 1650.

Gedurende de twisten der Nederlandsche en Engelsche volkplantingen in America , waren de oneenigheden in Engeland in openbaren Oorlog uitgeborsten. Het Parlement had ge-

ze-

(54) Groot Placaatboek , II. D. bl. 1272.

zegepraald op den Koning. De ongelukkige Karel verloor op den 9. van Sprokkelmaand 1649 zijn hoofd op een schavot, terwijl het roer der regering overging in handen van den dweepzieken en onverzettelijken *Cromwel*, eenen man, wien de Nederlandsche nu erkende onafhankelijkheid en voorspoed zoo zeer in de oogen staken, dat het ligtelijk te voorzien ware, dat een openbare vredebreuk daarvan het gevolg wezen moest: te meer, nadat de Algemeene Staten geweigerd hadden zijnen Gezanten gehoor te geven, en zij aan den Prins van Wallis (naderhand Karel den II) zoo na vermaagschapt aan het Huis van Oranje, een veilig verblijf in deze Landen hadden toegestaan.

Zoodanig waren de omstandigheden in 't begin van het jaar 1651, toen de brief van den Directeur Stuivezand ter kennis van de Algemeene Staten gebragt werd.

Het Gezantschap, 't geen in 't laatst van dit zelfde jaar naar Engeland gezonden werd, om de reeds begonnen vijandelijkheden te sluiten, kreeg in last, om ook het stuk der Grenscheiding in America aan het Engelsch Parlement voor te stellen: maar men was daar zoo onge-zind, om met dit Gemeenebest eenig redelijk vergelijk te treffen, dat men zelfs geheel nieuwe

en

en onredelijke voorstellen deed, die op niets minder dan op de gheele vernieling van Neêrlands Koophandel en Zeevaart uitliepen, ja zelfs op eene heerschappij ter Zee.

En zoo werden de zaken slepende gehouden tot aan het einde van Bloeciimaand 1652, waarop de bekende ontmoeting voorviel tusschen de Nederlandsche en Engelsche Admiralen *Tromp* en *Blake*, voor Douvres, en de Hollandsche Gezanten genoodzaakt waren vruchteloos te vertrekken. (55)

Na eenen hardnekkigen tweejarigen Oorlog, werd men ter wederzijde het vechten moede, en floot dus (nadat door Holland de bekende *Acte van Seclusie* vastgesteld en aan den Engelschen Protector was overgegeven) tusschen dezen Staat en Engeland den Vrede den 15 van Grasmaand 1654, zonder dat in de Vredesvoorwaarden eenig uitdrukkelijk gewag van de Noord - Americaansche overeenkomst en grenscheiding gemaakt werd. (56)

De zaak echter was in het Vaderland niet ver-

(55) *Vaderl. Hist.* XII. bl. 215—219. Vergelijk *Notulen van Zeeland*, 22 Febr. 1652. Den 4 Maart 1653 besloten Hun Hoog Mog. dat er geen Mandementen van appél zouden worden verleend van Sententiën, in *Nieuw-Nederland* gewezen.

(56) *Groot-Placaatboek* II. D. bl. 522. *Verbaal van Bespreking*, bl. 357.

vergeten. Bij eenen brief van den 29 van Herfstmaand 1654 zonden Bewindhebberen aan de Algemeene Staten het ontwerp der Limiet-scheiding van den jare 1650, met eene *figurative* kaart, verzoekende, dat dezelve in handen der Gezanten (die inmiddels in Engeland gebleven waren, om over een verdrag van Zeevaart en schavergoeding te handelen) gesteld mogt worden, om daarvan het noodig gebruik te maken; (57) waartoe ook bij Ilun Hoog Mogenden werd besloten, zonder nogtans de Grenscheiding te Hartford vastgesteld, goed te keuren, het zij dan, dat zij daarop eenige bedenkingen maakten, het zij dan dat zij het ontijdig hielden, zich daaromtrent uittelaten.

De Nederlandsche Gezanten stelden dan ook aan de Engelsche Gemagtigden, onder voorwaarde van wederzijdsche goedkeuring, voor, om of de meergemelde Grenscheiding van het jaar 1650 aan te nemen, of wel om deze op te dragen aan de beslissing van de Regeringen der beide Volkplantingen in America, als beter met de zaak bekend, en zoo als zij tot onderlinge rust en welvaart best zouden oordeelen: onder goedkeuring echter der beide

Ge-

(57) *Verbaal van Beveeringh* bl. 692.

Gemeenebesten. (58) Zij gaven hiervan kennis aan de Algemeene Staten, bij hunnen brief van den 27 van Slagtmaand 1654, zich nogtans beklagende, dat men hen niet had voorzien van de noodige bewijzen aangaande de eerste bezitneming der Nederlanderen en den koop van landen van de Inboorlingen, gelijk mede van een wettig bewijs der aangegane grenscheiding; terwijl men aan de zijde der Engelschen voorwendde onkundig te zijn, dat deze Staat eenige bezitting had in die streken, of dat er eenige grenscheiding bestond, waarop men zich dezerzijds beriep; in allen gevallen, een veel vroeger bezitregt, dan dat der Hollanders, staande houdende. (59)

Ik vind geen verder gevolg dezer onderhandelingen, dan alleen, dat de Algemeene Staten op den 22 van Sprokkelmaand 1656 de grenscheiding goedkeurden, met oogmerk waarschijnlijk, om daarmede te bevorderen de onderhandelingen, die tusschen de West-Indische Compagnie en de Stad Amsterdam, wegens de overneming van een deel van *Nieuw-Nederland*, plaats hadden. (60) *Nieuw-*

(58) *Ibidem* bl. 698.

(59) *Ibidem* bl. 698.

(60) *Groot - Placcatboek* II. D. bl. 1278. Nadat ik dit
Ver-

*Nieuw-Nederland afgeslaan aan de Stad
Amsterdam.*

Trouwens de kamer Amsterdam, (aan welke door de Vergadering van Negentien het beleid der zaken van Nieuw-Nederland schijnt opgedragen geweest te zijn) geen kans ziende, om langer te voorzien in de kosten van 't bestuur, en vertrouwende, dat het gezag van Amsterdam bij de Algemeene Staten, krachtiger middelen tot ondersteuning der volkplanting zoude daarstellen en invloed genoeg hebben om de geschillen over de grenscheiding uit den weg te ruimen, toonde zich genegen om een gedeelte harer bezitnemingen in Nieuw-Nederland, over te laten aan de stad Amsterdam, en wel, gelijk mij voorkomt, bepaaldelijk dat gedeelte 't geen tusschen de Zuid- en Noord-rivieren was gelegen, en dat bij de W. I. Maatschappij, (gelijk in de Notulen van den Raad van Amsterdam van 3
Maart

Verhaal der binnenlandsche twisten geschreven had, zijn mij in handen gekomen *the Collections of the New-York Historical Society*, in welker *Eerste Deel* p. 189—303 men vindt eene Verzameling van Brieven en andere stukken, gewisseld tusschen de Nederlandsche en Engelsche Bestuurders in Noord-America, loopende van het jaar 1646 tot en met 1663, en overgenomen uit *Ebenezer Hazard's Historical Collections*, die zeer veel licht verspreiden over de gebeurtenissen in dat tijdvak.

Maart 1656 gelezen wordt) *titulo emptionis* geregteijk werd bezeten.

De Regering, het belang der Volkplanting kennende, begreep dat, door de bebouwing derzelve, alles zoude kunnen verkregen worden, 't geen nu uit de Oostzee moest worden gehaald, zelfs Scheepsmasten, en kwam welhaast met Bewindhebberen in onderhandeling; met dat gevolg, dat de koop doorging in Lentemaand van het jaar 1656, voor eene somme van zeven maal honderd duizend Guldens. (61)

Na dat door de Algemeene Staten deze onderhandeling was goedgekeurd, werden zes gemagtigden door Burgemeesteren benoemd, die de Volkplanting zouden besturen. (62) Ook beraamde de Regering van Amsterdam eenige voorwaarden ten behoeve van zulken, die zich in de Volkplanting zouden willen nederzetten. (63)

Hier

(61) *le Clercq Gesch. der Vereen. Nederl.* III. D. bl. 129. Het Accoord zelve is te vinden in 't *Muniment Register* van Amsterdam B. f. 118. *seqq.* Gelijk althans in de Notulen ten Rade van 12 Julij 1656. bl. 121 gezegd wordt.

(62) De Directeurs van Nieuw-Nederland waren de Heeren *Coenraad Durck*, Raad en Oud-Schepen van Amsterdam, *Hendrik Roeters*, Oppert-Commisfaris van de Wistelbank, *Eduard Man*, *Izaac van Beek*, *Hector Pietersz.* en *Johan Taijffil*.

(63) Men vindt deze voorwaarden achter de hier voren aangehaalde *Beschrijving van Nieuw-Nederland* door *A. van der Denck* en in the *Collections of the New-York Historical Societij*. T. I. p. 291.

Hiertoe bood onverdraagzaamheid in den Godsdienst weder gediensig de hand. Meer dan drie honderd Waldenzen, om de vervolging van den Hertog van Savoyen te ontgaan naar Amsterdam gevlugt, en daar voorzien van 't noodige, vertrokken nog vóór den winter naar Nieuw- Nederland, wordende, in Lentemaand des volgenden jaars, nog door drie honderd anderen, en wat later door nog een aanzienlijk getal lieden van onderscheiden rang gevolgd.

*Twisten met de Kolonisten in Virginië
en de Zweden.*

Hooggaande twisten hadden, gelijk wij hier voren zagen, verscheiden jaren lang tusschen de Nederlanders en hunne noordelijke Naburen bestaan; echter was de vrede gelukkig bewaard gebleven tusschen hen en de zuidelijke Kolonisten in Virginië (64). Hiertoe had misschien onderling belang medegewerkt, en wellicht overeenstemming van staatkundige gevoelens, vooral na den dood van Koning Karel den I, wiens gunstbewijzen zij zoo zeer waardeerden, dat zij het gezag van Cromwel weigerden te

III. DEEL. E er-

(64) VAN BEVERNINGE I. c. bl. 603.

erkennen. En toen deze in 1651. eene sterke Vloot ter beteugeling der Virginiërs had afgezonden, ontzagen de Nederlandsche Planters zich niet, om met hunne schepen, die daar bij toeval lagen, den wederstand hunner broederen te ondersteunen, schoon vruchteloos. (65)

Ten aanzien der Zweden, die ter wederzijde der Zuid-rivier en in Nieuw-IJerseij woonden, laat ons de Geschiedenis eenigszins in het duister. Het komt mij echter voor, dat zij, met wederzin met de Nederlanders vereenigd, slechts gewacht hebben naar eene bekwame gelegenheid, om hunne vorige regten terug te nemen en hunne onafhankelijkheid staande te houden: dat zij, om dit oogmerk te bereiken, zich hebben bediend van de verwarring, die, na den val van Koning Karel I. in het jaar 1649 in het Gouvernement van Virginië plaats had en vooral in Engeland: (66) dat zij bovendien de Inlanders hebben aangezocht, om met hen afzonderlijk te handelen en een verbond van vriendschap te sluiten, gelijk zulks hun gelukt is in het jaar 1654: en dat zij eindelijk de sterkten langs de Zuid-rivier, waaruit de Nederlanders reeds vóór de komst der Zweden, door de

(65) *Histoire de la Virginië*, p. 81. Amst. 1707.

(66) BACHMANN & HUBNER *Algem. Geographie*, V.D. bl. 672.

de Wilden verdreven waren, bezet en hersteld hebben.

Onder deze sterkten behoorde het fort *Casimir*. Het lag aan den wester-oever der Zuid-rivier benedenwaarts, tegen over *Helsingburg*. Het was zeer vervallen en voor de onzen van groot belang. Men besloot dus tot deszelfs herstelling, en waarschijnlijk ook tot de herovering der andere sterkten, aan die rivier gelegen. Of dit oogmerk bereikt zij, is mij niet gebleken, noch ook of er tuschen de Nederlandsche en Zweedsche Kolonisten vijandelijkheden zijn voorgevallen: maar wel, dat de Virginische Planters, (het zij dan dat zij door de Zweden waren opgehitst, het zij dat hun het herstel van het fort *Casimir* gevaarlijk voorkwam,) onder aanvoering van den Colonel *Nathanaël Utie*, hetzelfde aangevallen en geslecht hebben in herfstmaand 1654. (67)

Nu zouden, naar het verhaal van eenen Zweedschen Schrijver, (68) de twisten tus-

E 2

schen

(67) Blijkens stukken, berustende ten Raadhuiſe van Amsterdā, genaamd *Declaratie en Manifest aan Gouverneur en Raden van Marijland*, 6 Oct. 1659. en *Extrac̃t uit het Journaal van Augustine Heerman* — aangaande de pretentie op de Zuid-rivier door Colonel N. UTIE.

(68) TH. COMP. HOLL. hier voren aangehaald in het II. Deel der *Collections of the New-York Hist. Society* p. 357.

schen de Nederlanders en Zweden door tusschenkomst der Gouverneurs *Stuiveland* en *Rijfing* zijn bijgelegd , met geen ander gevolg echter , dan dat eerstgemelde , tegen het vredes verdrag aan , in het volgend jaar de vijandelijkheden hervat , en , met zeven schepen en 600 à 700 gewapende mannen de Zuid-rivier opgevaren zijnde , alle de Zweedsche forten zoude hebben weggenomen , bijzonder de Vesting *Christiania* , na een beleg van veertien dagen , nemende alle de Krijgs-Officieren en de voornaamste Ingezetenen in verzekerde bewaring , die vervolgens naar Nieuw-Amsterdam en van daar naar Holland zouden zijn opgevoerd.

Streng buiten twijfel zoude deze maatregel geweest zijn , en mischien niet zonder berisping. (69) Althans liet de Koning van Zweden niet na zich over het wegnemen der forten bij de Algemeene Staten te beklagen. (70) Het komt mij echter waarschijnlijk voor , dat het gedrag der onzen door de omstandigheden gewettigd werd , daar de goede verstandhouding

tus-

(69) KALM *Reis door Noord-America* I. D. bl. 6. en bl. 218 tot 223. alwaar hij eenig licht verspreidt over den soberen staat der eerste Zweedsche Planters en derzelver zeden en gebruiken.

(70) *Notulen van Holland 24 Maart 1658.*

tusfchen de Zweden en de Indianen de aanleidende oorzaak van den vernieuwden twist fchijnt geweest te zijn. Trouwens, in Herfstmaand van het jaar 1655, werd het fort *Cafimir* aangevallen door meer dan 500 Indianen, door de Zweden denkelyk daar toe opgehitst. Het was er echter zoo ver af, dat zij de Vefring tot de overgaaf konden dwingen (71), dat deze zelfs door hunne verdedigers versterkt en *Nieuwer-Amftel* genoemd werd, terwijl het bevel daar over in 1656 door de Directeurs van Nieuw-Nederland te Amsterdam, werd opgedragen aan *Johan Alrichs*, die er nogtans, daar hij fchipbreuk had geleden op het Lange-Eiland, eerst in Grasmaand des volgenden jaars aankwam. (72)

*Omftandigheden van Nieuw-Nederland,
federt de Oorlogen tusfchen de Neder-
landers en de Engelschen.*

Ondertusfchen waren de kosten van het onderhoud der Kolonie, waarfchijnlijk door de

E 3

ver-

(71) *Hollandfche Mercurius* 1658, bl. 113.

(72) Blijkens Papieren ten Raadhuize van Amsterdam. Alrichs was in December 1656 uit Texel vertrokken, en na geleden fchipbreuk op 't Lange-Eiland in April 1647 met 128 zielen in 't fort *Cafimir* aangekomen.

vermeerdering der verdedigings - middelen , verre geloopen buiten de rekening der Regering van Amsterdam; zoo dat zij in het jaar 1660 in overweging nam , om Nieuw-Nederland weder over te laten aan de West-Indische Maatschappij , die nogtans niet genegen was daarin toe te treden.

Men moest zich dus eenige opofferingen getroosten , in de hoop van eenmaal de vruchten daarvan te zullen plukken. En in der daad : de zaken der Volkplanting kwamen allengskens op eenen vasten voet , en de voordeelen begon men er van te genieten. De Scheepvaart en Koophandel op die Landstreek namen toe zoodanig , dat , bijaldien de oorlog met Groot-Brittannie in het jaar 1664 niet ontvlamd ware , Nieuw-Nederland , welks rijkdommen en voortbrengfelen men met die der Oost-Indische Bezittingen , waarschijnlijk ten onregte , meende te mogen vergelijken , (73) eene goudmijn voor Amsterdam en den geheelen Staat der Vereenigde Nederlanden zoude geworden zijn. (74)

Wat hiervan ook wezen moge , de Kom-
mis-

(73) Naar het oordeel van Bewindhebberen der W. I. C. z. zien bij BEVERNINGK *l. c.* bl. 604.

(74) WAGENAAR *Beschrijv. van Amst. l. D.* bl. 594 , in fel-

misfarissen en Directeuren over de Zuid - rivier in Nieuw - Nederland toonden zich genegen in het jaar 1663, om de helft der Kolonie van de Stad over te nemen. De Graaf *d'Estrades* schrijft in eenen zijner brieven, (75) aan de Gemagtigden van Amsterdam, dat het niet in de magt der Staten stond om hen Nieuw - Nederland te doen afstaan, waaraan zij, boven de koopsom van zevenmaal honderd duizend Guldens, nog twee Millioenen hadden te koste gelegd, en waarvan de Stad Amsterdam jaarlijks, na aftrek van alle onkosten, ruim zestig duizend guldens aan renten inzamelde.

Doch deze voordeelige uitzigten waren juist oorzaken van het verlies der Volkplanting; want, in het begin reeds had hare ontdekking in het jaar 1609 door *Henrij Hudson*, als ook hare vestiging en uitbreiding, de afgunst der Engelschen gaande gemaakt, ontaardende, vooral sedert den tijd van *Cromwel*, in eene verbittering tusfchen de twee Natiën, die, schoon ongelijk in magt en volkrijkheid, schoon zelfs door banden van Godsdienst en Staatkunde verplicht elkander te ontzien, echter voor afkeer

E 4

en

(75) Het is een Brief van den Graaf *d'Estrades* aan *Lionné* van den 17. Sept. 1663, te vinden in de *Mémoires d'ESTRADES*. H.D. bl. 329.

en winzucht zachtere gevoelens deden wijken; hoedanige indrukken de Volkplantingen gretiglijk overnamen.

De Directeur van *Nieuw-Nederland* had inmiddels alles gedaan om den vrede te bewaren, zich houdende aan de grenzscheiding van het jaar 1650; bij een uitdrukkelijk Bevelschrift voorzienende in de misbruiken, die ingeslopen waren bij het verkrijgen en vervreemden van gronden. (76)

Voorzigtigheid en goed beleid mogen door zulke en andere middelen hier en daar hebben gezegepraald boven de ondernemingen des gewelds: die van *Hartfort* echter werden allengskens onverzettelijker, en alle pogingen tot minnelijk vergelijk vruchteloos. Te vergeefs beklagde zich de Directeur Generaal *Stuiveland* bij het Congres of de algemeene Vergadering der vier Engelsche Volkplantingen, in Wijnmaand 1663 te *Boston* gehouden, waarwaarts hij zich in persoon had begeven. Te vergeefs werden de ondernemingen van die van *Hartfort* afgekeurd door de afgevaardigden van *Boston*, *New-Plymouth* en *New-Haven*. Zij bleven onverzettelijk, bewerende, dat deze geschillen niet betroffen de algemeene Vergadering.

(76) *Holl. Mercurius* 1652, bl. 42.

dering , maar alleen die van hunne bijzondere Kolonie. Te vergeefs begaven zich ook Gemagtigden van Directeur en Raden van *Nieuw - Nederland* derwaarts , waar zij alle pogingen aanwendden tot bewaring der rust en eenigheid onderling: doch vruchteloos. Die van Hartfort verklaarden geen *Nieuw - Nederland* te kennen , de bezittingen der West - Indische Maatschappij te houden voor onwettig , als niet steunende op eenig Patent des Konings van Engeland , en mitsdien voornemens te zijn hunne Plantaadjen uit te breiden naar goedvinden , ja zelfs geheel *Nieuw - Nederland* in te nemen met geweld , zoo men bestond zich tegen hen te verzetten. Gedurende de onderhandelingen te Boston ondernamen eenige ijveraars de Hollandsche Dorpen tot muiterij op te zetten , terwijl de Wilden van *Esopus* de grootste wreedheden bedreven , door sommige Nederlanders in hunne buurt te vermoorden , hangende de hoofden voor hunne hutten op. 's *Gravezande* en *Heemstede* , dorpen op het Lange - Eiland , werden dus ook overgehaald den Koning van Engeland te erkennen. Die van het dorp *Vlisfingen* echter , schoon meest uit Engelschen bestaande , bleven getrouw aan hunne oude Meesters , zeggende , dat zij , door

de Staten Generaal wel beschermd zijnde geweest, niet gezind waren anderen te erkennen. En alzoo ontstond in de Volkplanting de grootste tweespalt en verwarring. (77)

Welke aandoening de mishandelingen der Engelschen verwekten in de Volkplanting, is ligtelijk af te nemen uit den brief van Bewindhebberen der West-Indische Maatschappij aan de Algemeene Staten van den 21. van Louwmaand 1664, in den *Hollandschen Mercurius* van dat jaar woordelijk en bij *Aitzema* hoofdzakelijk te vinden. (78)

Voorziende dat hun een dergelijk lot over het hoofd hing als de Nederlandsche Planters in Brazil, die eindelijk naakt en berooid overgelaten waren aan de genade der Portugezen, zonden zij eenige gemagtigden naar den Haag om de nadrukkelijkste vertoogen te doen, zoo aan de Algemeene Staten als aan de Bewindhebberen, verzoekende, dat in hunne bezwaren ten spoedigsten mogt voorzien worden, door de vaststelling eener billijke grenscheiding en het nemen van krachtdadige voorzorgen, om de gevreesde geweldenaarjen te sluiten.

In

(77) *Holl. Mercurius* 1663 bl. 163. en anno 1664, bl. 10 en 12.

(78) *AITZEMA* V. D. bl. 64. *Holl. Mercurius* 1664 p. 13 en 14. *Hollands Rijkdom*, II. D. bl. 116.

In het begin van Louwmaand desjaars 1664, kwamen deze klagten in; en men besloot de zaak door Gemagtigden te doen onderzoeken; maar de ingekomene tijdingen der veroveringen door den Engelschen Admiraal *Holmes* maakten welhaast alle verdere beraadslagingen noodeloos.

Dan, keeren wij terug naar Europa, en zien wij, wat daar gebeurd zij.

Nieuw - Nederland door de Engelschen veroverd in 1664, en in 1667 afgestaan.

Nadat Koning Karel de II. in het jaar 1660, den Britschen troon had beklommen, had men billijk mogen verwachten, dat de vrede met dezen Staat, waaraan zijne Majesteit zulke groote verplichtingen had, langdurig zoude geweest zijn: maar het bleek al schielijk, dat de weigering, om den jongen Prins van Oranje tot Stadhouder aan te stellen, den Koning zeer mishaaide, en dat hij niet dan schoorvoetende kwam tot het Verdrag, dat in het jaar 1662 tusschen de beide Staten gesloten werd. (79)

Om zich te dekken tegen den wrok van Engeland, daar men weinig genegenheid toonde om zich aan het gesloten Tractaat te houden, ver-

(79) *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 47.

verbond zich de Staat wel met den Franschen Koning Lodewijk den XIV: doch deze, te onvrede over eene geheime onderhandeling tuschen dit Gemeenebest en Spanje, stookte Karel den II. onder de hand op, tegen dezen Staat.

Welhaast borsten ook buiten Europa de vijandelijkheden uit. De Hertog van IJork, 's Konings broeder, was in het jaar 1663, met eenige schepen uitgezonden naar de kust van Afrika, en had in last (80) om *Kaap Kors* te nemen en vervolgens *Nieuw-Nederland*. De onderneming slaagde gelukkig. In Sprokkelmaand van het jaar 1664, vielen verscheidene Nederlandsche Schepen en Sterkten langs de kust van Afrika in handen des Vijands, die daarop den steven wendde naar Amerika. De Engelsche magt was aanzienlijk: wederstand met schijnbaar geluk onmogelijk: zoo dat op den 27 van Oogstmaand 1664, *Nieuw-Amsterdam* zonder slag of stoot overging aan de Engelschen, die welhaast geheel *Nieuw-Nederland* vermeersterden, benevens de Eilanden *Tabago* en *St. Eustatius*. (81) Zij noemden het aldus be-

(80) Dit erkende zelfs de Koning openlijk; vergelijk *Brieven van de Wt IV. D. bl. 337.*

(81) *Vaderl. Hist. XIII. D. bl. 113.* De voorwaarden der Kapitulaatie van Nieuw-Nederland vindt men in den *Holl. Mercurius*

bemagtigd Land *New-York*, en gaven denzelfden naam aan de Hoofdplaats *Nieuw-Amsterdam*.

Zoodra de tijding van dit verlies in Holland kwam, gaven de Bewindhebberen der West-Indische Maatschappij er kennis van aan de Algemeene Staten, op den 24. van Wijnmaand 1664. Hun Hoog Mogenden ontvingen dit Verslag met leedwezen, en zonden afschriften der Memorie van Bewindhebberen aan de onderscheidene Provinciën, dezelve aanmanende om door spoedige Consenten de noodige Geldmiddelen daar te stellen tot voortzetting van den oorlog en tot afwering van verdere onheilen, zoo binnen als buiten Europa: terwijl de Ambassadeur *van Goch* in Engeland werd aangeschreven, om de krachtigste voorstellen te doen bij den Koning, tot teruggaaf der ontnomen Koloniën en tot voorkoming van dergelijke ondernemingen. Dan met welk leedwezen dit verlies hier te lande ook vernomen werd, gelijk men buiten staat geweest was om het te verhinderen, zoo was men echter niet gereed om het verlorene te hernemen. Amsterdam scheen zich bovendien dat verlies te getroos-

troosten, in het vooruitzicht van driemaal meer te zullen winnen, daar er bevelen gegeven waren, om de bezittingen der Engelschen in Oost-Indiën aan te vallen, die men vervolgens of zoude blijven behouden of tegen *Nieuw-Nederland* uitwisselen. (82) Men leefde trouwens in de hoop, dat bij de Vredes-onderhandelingen, die in het jaar 1665, onder het beleid der Fransche Gemagtigden, op bijzonderen last van Lodewijk den XIV. ondernomen waren, het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden hersteld zoude worden in het bezit van *Nieuw-Nederland*, dat men zoo ongaarne verloren had.

Ondertusschen had de Fransche Koning op eigen gezag (83) aan de Staten den voorslag laten doen om *Nieuw-Nederland* aan den Koning van Groot-Brittannië af te staan, mits hij hen in 't bezit liet van het eiland *Pouleron &c.* Men had echter hier te lande geene ooren naar dergelijke schikkingen, vooral, daar men zich vleide, dat Frankrijk ook einde-

(82) D'ESTRADES *memoires* L. II. p. 294.

(83) De Koning verschoont zich deswegens in zijnen brief aan d' Estrades van den 17. Aug. 1665, zeggende „dat de Vredes-voorwaarden hem door den Raadpensionaris DE WIT waren aan de hand gegeven, 't geen Z. M. begeerde dat bij gelegenheid, met overleg van DE WIT, den Staten wierd bekend gemaakt. „tot afwending van allen argwaan”. *Oeuvres de Louis XIV.* T. III. p. 315.

delijk zich tegen Engeland verklaren zoude.

Twee jaren duurde de oorlog: ter wederzijde werd dapper gevochten. Eindelijk werd de Vrede te Breda gesloten op den 31. van Hooimaand 1667, en daarbij bedongen, dat elk zoude blijven behouden de Plaatsen, Steden en Sterkten, die men gedurende den oorlog aan elkander ontnomen had, tot op den 20. van Bloecimaand te voren. (84)

Nieuw-Nederland, dat nu reeds drie jaren in handen der Engelschen geweest was, werd dus volkomen en eindelijk afgestaan. En zoo werd in eens verloren de vrucht van meer dan vijftig jaren arbeids, met alle de onnoemelijke geldsommen, die uit het Vaderland tot aanleg en verbetering der Volkplanting waren afgezonden; verijddeld de vleijendste vooruitzigten van koophandel en welvaart; verarind menigvuldige Nederlandsche Geslachten, welker bestaan van 't behoud der Volkplanting afhing.

Hoe zeer men het verlies van deze aanzienlijke Volkplanting te regt betreurde, werd dit nogtans eenigermate verzacht door het nemen der Engelsche Volkplanting *Suriname* in Lentemaand van het jaar 1667, door den Zeeuw-

schen

(84) *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 265.

fchen Capitein *Abraham Krijnszoon* (85) derwaarts door de Staten van Zeeland met drie fchepen gezonden; welke Volkplanting mitsdien, uit kracht der Bredasche Vredehandeling, onder de heerschappij van dezen Staat overging. (86)

Zoo dikwijls wij aan *Suriname*, de eenigfte Nederlandfche Volkplanting aan de kust van Guiana, denken, herinneren wij ons met dankbaarheid de nagedachtenis van deszelfs veroveraar, *Abraham Krijnszoon*, onzen Zeeuwfchen Landgenoot, die dezelve als eene vergoeding voor het verloren *Nieuw-Nederland* aan de kroon des Vaderlands gehecht heeft, en nog daarmede doet prijken.

Of ondertusfchen het verlies van *Nieuw-Nederland* door de vermeestering van *Suriname*, immers bij verloop van tijd, zij vergoed geworden, is moeilijk te beflifen. Dit is zeker, dat de afstand van eerstgemelde Volkplanting groote vreugde in Engeland veroorzaakte. Trouwens, daar door werd de fcheidsmuur weggenomen, die de vereeniging der zuidelijke Koloniën van Engeland in Virginië met de

HOOF-

(85) Zie nopens dezen dapperen Zeeuw DE LA RUE *beskr.* *baftig Zeeland*, bl. 190.

(86) *Vaderl. Hist.* I. c. bl. 406. HARTZINCK *beschr.* van *Guiana*, II. D. bl. 585.

noordelijke Koloniën verhinderde : daardoor werd een nieuw vak van Landbouw en Koophandel geopend en een gevaarlijk nabuur uit den weg geruimd.

In deze uitzigten echter openbaarde zich wederom de onstandvastigheid der ondermaansche zaken. De tegenzin , waarmede van de Engelsche zijde de Vrede gesloten was , deed vermoeden , dat dezelve niet langdurig zoude wezen. Welhaast ook ontstond er geschil over het strijken der vlag , 't geen het oorlogsvuur nog heviger dan immer te voren deed ontbranden.

Nieuw - Nederland door de Nederlanders herenomen , doch weder terug gegeven.

In het jaar 1672 werd de Staat overvallen , niet alleen door de Kroonen van Engeland en Frankrijk , maar ook door de Bisschoppen van Keulen en Munster.

Aanzienlijk waren de verliezen te Lande : ter Zee echter werd de eer van 's Lands vlag mannelijk gehandhaafd.

De Kapitein *Cornelis Evertsen* , Zoon van den gesneuvelden Vice - Admiraal van denzelfden naam , in 't laatst van het jaar 1672 , door de Staten en de Admiraliteit van Zeeland

met eene kleine Vloot naar de West- Indiën gezonden, stevende naar de Engelsche Koloniën in Virginië, alwaar hij verscheidene Schepen nam of verbrandde. Te *Martinique* een smal-deel van vier Schepen van Oorlog, door de Admiraliteit van Amsterdam onder het bevel van den Kommandeur *Jacob Binkes* (87) uitgezonden, ontmoetende, vereenigde hij zich daarmede, nemende eene groote menigte Engelsche en Fransche Schepen.

En nu wendden *Everisen* en *Binkes* den steven naar *Nieuw- Nederland*. De Stad *New-York* was voorzien van veertig stukken geschut, doch de Gouverneur afwezig, zoodat er eenige verwarring plaats had, en de bemagtiging geschiedde zonder grooten tegenstand. Alle de Zeehavens werden almede ingenomen, en vervolgens de geheele Volkplanting, waar aan door den overwinnaar de aloude naam van *Nieuw- Nederland* werd wedergegeven. Dit gebeurde den 9. van Oogstmaand van het jaar 1673. (88)

Welk

(87) *Jacob Binkes* was een dapper Zeeman, en sneuvelde in Slagtmassand 1677, ter gelegenheid der verovering van *Tobago* onder den Graaf d'ESTRÉES, zie *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 376, 401 en 443. en *Leven en Daden der Zeehelden*, bl. 438.

(88) *Notulen van Zeeland* 1673 bl. 176—179, en van 1674 bl. 21 en 24. *Holl. Mercurius* 1673, p. 170—204. Aanmerk. 62 *de Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 192.

Welk eene vreugde deze heerlijke zegepraal onder de Nederlandsche Volkplanters verwekte, voor zoo verre zij in de Kolonie gebleven waren, is ligtelijk op te maken. De dappere *Evertsen*, op 't behoud der Volkplanting bedacht, zal buiten twijfel in het bestuur voorzien en eene behoorlijke bezetting uit de Landsoldaten, die hem waren medegegeven, in de Hoofdplaats en waar zulks noodig was, gelaten hebben: zorgende bovendien, dat nog twee gewapende Schepen ter meerdere beveiliging daar bleven liggen.

De Regering van 't veroverd *New-York*, thans genoemd *Nieuw-Oranje op 't eiland Manhattans* (89), gaf bij eenen uitvoerigen brief van den 8. van Herfstmaand 1673 kennis aan Hunne Hoog Mog. van deze gewigtige gebeurtenis, daarmede afzendende den Heer *Cornelis van Ruijven*, die verscheiden aanzienlijke ambten in de Kolonie bekleed had

F 2

en

(89) De Regering benoemde zich Burgemeesteren en Schepenen der Stede *Nieuw-Oranje op 't Eiland Manhattans* in *Nieuw-Nederland*, en bestond uit de navolgende personen: *Antonij de Mill*, *Jobannes de Rijster*, *Aegidius Luijck*, *Jobannes van Brug* of *Burg*, *Micheel Beeckman*, *Jeronimijs Ebbluk*, *Jacob Kop*, *Laurens van de Spiegel*, *Guillicm Verplanck*.

Deze brief is mij vriendelijk medegedeeld door Jonkheer *J. C. DE JONGE*, Adjunct-Archivaris van het Rijk der Nederlanden, dien ik voor dit en andere berigten mijnen dank betuig.

en volkomen bekend was met den staat der zaken : doch een zware storm , die Schip en leven bedreigde , hem eene haven van Nieuw-Engeland hebbende doen binnen loopen , werd hij met een' naderen brief , van den 10 van Louwmaand 1674 , andermaal naar Nederland afgevaardigd.

Bij dien brief wordt te kennen gegeven , dat het God behaagd hebbende de wapenen van den Staat zoodanig te zegenen , dat de gansche Provincie van Nieuw-Nederland , bestaande uit drie Steden en meer dan dertig dorpen , tot groote vreugde der Ingezetenen onder de gehoorzaamheid harer wettige Overheden was wedergebragt , men groote voordeelen voor het Vaderland daaruit meende te mogen voorspellen ; vooral , indien eenige huisgezinnen , die door den overval der Franschen schier van alles beroofd waren , zich in Nieuw-Nederland zouden willen nederzetten ; en men hen , gedurende het eerste jaar , wilde te gemoet komen : dat deze Provincie , die bijna niets dan volk van noode had om den landbouw voort te zetten , daardoor zoodanig in waarde zoude toenemen , dat zij in 't vervolg van tijd voor 't Vaderland zoude kunnen dienen tot eene koornschnur en bergplaats van vele noodzakelijkheden , die nu gewoonlijk uit
de

de Sond gehaald werden; hebbende de Landstreek *de Esopus*, bestaande uit drie dorpen, in het vorige jaar reeds uitgeleverd omtrent 25,000 schepels koorn: dat Curacao en Suriname inmiddels in de behoeften van Nieuw-Nederland zouden kunnen voorzien, en zij daar hunne waren vertieren: dat Nieuw-Nederland voor Schepen, om de West kruisende, zeer gelegen was om er hunne prijzen op te brengen: dat men bovendien aldaar in staat was om het oog te houden op het gedrag van Engeland, 't geen eens meester wordend van het Noordergedeelte van America, in staat zoude zijn, om buiten kennis van andere Mogendheden, aldaar Schepen van oorlog uit te rusten, ten einde daarmede den Staat of deszelfs Bondgenooten te overvallen: dat bij dit alles kwamen de groote voordeelen van den Bever- en Pelterij-handel, benevens nog andere zaken, die mondeling door den Heer *van Ruijven* zouden worden voorgedragen. Zij besloten, dat tot het herstel en behoud van de Provintie Nieuw-Nederland onmiddelijke hulp en voorziening noodig waren, zonder welke zij gevaar liep van te bezwijken onder de aanslagen van hare menigvuldige Engelsche en Fransche vijanden, van welke zij omringd was, en die niet zouden nalaten alle hun-

ne krachten in te spannen , om zich over de zegepraal der wapenen van Hunne Hoog Mog. in dat werelddeel te wreken , waardoor de Nederlandsche Natie , die daar te lande omtrent 6000 à 7000 man sterk was , niets anders dan eenen volkomen ondergang en verwoesting zoude mogen verwachten , verzoekende mitsdien , dat Hun Hoog-Mog. zich aan het behoud dezer Provincie wilden latengelegen liggen , en haar zoodanigen bijstand bezorgen , als tot haar behoud bevonden zoude worden te behooren.

Intusschen was *Evertsen* met zijne kleine vloot en verscheiden prijzen naar Kadix vertrokken , alwaar hij in Wintermaand deszelfden jaars behouden aankwam , nadat hij het eiland *Sint Eustatius* nog bovendien had bemagtigd.

Gedurende dezen zeetogt was de strijd der verbonden Mogendheden zeer hevig en bloedig geweest. Geen wonder dat 's Lands Staten , die geenen anderen Bondgenoot hadden dan den Koning van Spanje , tot den vrede geneigd waren. Zij deden dan verscheiden voorstellen aan Koning Karel den II , onder anderen ook om *Nieuw-Nederland* op nieuw af te staan , zonder daarvoor eenige vergoeding te bedingen.

Streelender lokaas kon den Britschen Vorst
niet

niet worden aangeboden. Hij nam er ook spoedig genoeg mede, en de Vrede werd op den 19 van Sprokkelmaand 1674 te Westminster, onder deze voorwaarde, gesloten. (90)

De Algemeene Staten besloten daarop, den 16 van Grasmaand, om *Nieuw - Nederland* aan de Engelschen over te geven, waartoe de West-Indische Maatschappij werd gemagtigd (91); terwijl de ingezetenen der Volkplanting met hunne verzoeken verwezen werden naar den Koning van Engeland (92). Dus werd *Nieuw - Nederland* op nieuw eene Engelsche Volkplanting, en voor altoos aan het Vaderland ontnomen; terwijl het eiland *Sint Eustatius* en de Volkplanting van *Suriname*, nog ten huidigen dage in het bezit van dezen Staat gebleven, onloochenbare gedenktekens blijven van den heldenmoed en het beleid der Zeeuwsche Zeehelden *Krijfsen* en *Evertsen*.

Bij de menigvuldige helden-daden der *Evertsens*, verdient ook deze zegepraal onze erken-
tenis. De Kommandeur *Cornelis Evertsen*, niet ontaard van den moed en de dapperheid

F 4

zijns

(90) *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 293 en 299. VALCKENIER
H. D. Bijlage 22. bl. 68.

(91) *Notulen van H. H. M.* 5, 11, 15 Junij 1674.

(92) *Ibidem* 4 Junij 1674.

zijns Vaders en Ooms, beide in hetzelfde jaar roemruchtig gefneuveld, zoude ook *Nieuw-Nederland* aan het Vaderland hebben wedergegeven, indien het behoud daarvan mogelijk geweest, en de afstand tot herstel van den Vrede niet noodzakelijk geoordeeld ware. (93)

*Onderzoek naar 't regt van bezittinging
van Nieuw-Nederland.*

De aaneenschakeling der lotgevallen van *Nieuw-Nederland* kon hier voegzaam worden besloten, indien het niet waardig ware, nog een oogenblik stil te staan bij de gronden van regt, waarop zich het Gemeenebest der Vereenigde Nederlanden, ten aanzien van het bezit van *Nieuw-Nederland*, beriep.

En waaruit kan men dezelve beter opmaken, dan uit de redenen, waarmede het Engelsch Bestuur dit regt tegensprak?

Het wendde namelijk voor, dat Koning Jacobus dat land gegeven had aan den Graaf van *Stirling* bij opene brieven, onder het groot
Zegel

(92) CORNELIS EVERTSEN, geboren te *Vlissingen* den 16 Novb. 1642, was de zesde Zoon des gefneuvelden Luit.-Admirals CORNELIS EVERTSEN. Zie DE LA RUE *Heldhaftig Zeeland*, bl. 154. en J. DE KANTER Phil.z. *Redecoering over het herstel van het Praalgraf der Luit.-Admiralen JOHAN en CORNELIS EVERTSEN, te Middelburg uitgesproken den 18. van Lentemond 1818.*

Zegel van Engeland: dat de Schotten, langen tijd voor er de Hollanders waren ingekomen, de bebouwing der Kolonie hadden begonnen: dat de Hertog van Ijork het regt der Erfgena-men van den Graaf van Stirling gekocht had, en dat mitsdien de landstreek, *Nieuw-Nederland* genoemd, wettig toekwam aan de Engelschen: dat bovendien de Hollanders er slechts oogluikend waren toegelaten, even als wanneer zij zich in Engeland of elders nederzetterden, zonder daarom voor hun Vaderland eenig regt van Souverainiteit te verkrijgen. (94)

Zie daar de gronden, waarop zich, naar het schrijven van den Graaf *d'Estrades*, de Kanselier van Engeland beriep, om het regt van zijnen Meester te verdedigen! — Laten wij dezelve kort en bescheiden ter toets brengen.

Indien hier de vraag ware, of Koning Jacobus vroeger dan de Algemeene Staten, onder zijne grootere uitgiften, de Landstreek, naderhand *Nieuw-Nederland* genoemd, ter ontginning en bevolking hebbe weggeschonken, zou welligt de uitspraak ten zijnen voordeele vallen moeten. Het is toch bekend, dat Koning Jacobus, in zijnen overdreven ijver tot vorming van overzeesche Volkplantingen,

reeds in het jaar 1606, aan twee onderscheidene Maatschappijen van Koophandel het regt heeft gegeven, om handel te drijven op het vasteland van America, 't geen hij in twee bijna gelijke deelen, tusschen den 34 en 45 graad breedte, en dus van Nieuw-Schotland tot het zuiderdeel van Carolina, verdeelde, het eene gedeelte noemende *de eerste Volkplanting van Virginië* of *de Zuidelijke Volkplanting*, en het andere *de tweede*, of *de Noordelijke Volkplanting* (95). Het lijdt ook geene tegenspraak, dat Koning Jacobus, bij verscheiden opene brieven, het gezag en de voorregten dezer Volkplantingen bevestigd, uitgebreid en bepaald heeft: — dat hij zelfs, in het jaar 1620, bij dergelijke brieven aan den Hertog *van Lenox*, den Margraaf *van Buckingham* en andere Grooten een uitgestrekter regt vergund heeft, dan hij te voren had afgeslaan, hen vereenigende onder den titel van *den Groeten Raad* van Plijmouth, ten einde eene Volkplanting aan te leggen in Nieuw-Engeland: (96) maar het is niet minder zeker, dat alle de pogingen des Konings vruchte-

(95) ROBERTSON *Gesb. van America*, V. D. bl. 46.
Britt. Rijk in America, bl. 172.

(96) ROBERTSON *l. c.* bl. 62, 71, 93, 152.

reloos uitvielen, en dat alle de ondernemingen der nieuwe Maatschappij zonder goed gevolg bleven. (97) Waarom zoude ook, zonder bijkomende bezitneming, de vergunning van zeevaart, handel en landswinning, tusfchen den 34 en 45 graad, door Koning Jacobus, alware die ook vroeger gedaan, op het regt en den eigendom der gronden, van meerdere waarde en invloed zijn, dan die der Algemeene Staten der Vereenigde Nederlanden, die aan de West-Indische Maatschappij, in het jaar 1621, gelijke regten vergunden tusfchen den 37½ en den 41½ graad, terwijl er reeds Nederlandfche plantadjen en vastigheden in die oorden bestonden?

Mijns erachtens, hebben beide Uitgiften zonder dadelijke bezitneming geene meerdere waarde, dan die van den Roomschen Paus Alexander den VI, toen hij bij zijne Bulle van het jaar 1493, geheel Zuid-America tusfchen de Koningen van Portugal en Spanje verdeelde. Alles trouwens komt hier aan op de oorspronkelijke ontdekking en eerste bezitneming. Deze zijn de eenige titels van regt, die de Volken tegen elkander kunnen aanvoeren, om hun voortdurend bezit te regtvaardigen.

(97) ROBERTSON *l. c.* bl. 153. SPRENGEL *Gefch. der Europ. in America*, bl. 178.

digen. (98) Om deze reden heb ik hier boven geen gewag gemaakt van de ontdekkings - reis van *John* en *Sebastiaan Cabot*, die, op last van Hendrik den VII, Koning van Engeland, tot ontdekking van den doortogt door het Noord - Westen, uitgevaren, de kusten van Noord - America waarschijnlijk wel gezien maar niet bezocht hebben. (99)

Gelijk men dus, op dien grond, aan Engeland niet kan ontzeggen het regt van eigendom op de Volkplantingen in *Virginie*, als door hen oorspronkelijk ontdekt en in bezit genomen, even weinig kon dat Rijk aan de Nederlandsche West - Indische Maatschappij het regt betwisten, dat de Nederlanders door eerste ontdekking, bevolking en bebouwing op *Nieuw - Nederland* verkregen hadden.

En wat betreft de Uitgift bij opene brieven in het jaar 1621 aan Willem Alexander, Graaf van Stirling, Secretaris van Staat in Schotland; deze bepaalde zich tot *Acadia* of *Nieuw - Schotland*, (zoo als Koning Jacobus goedvond dat Land te noemen) gele-

(98) PUPENDORF *droit de la Nat. et des Gens*, Lib. IV, c. 6 § 4.

(99) *Discours of Dr. S. MILLER in the Collections of the New-York Histor. Societij*, T. I. p. 22.

legen tusſchen den 42 en 44 graad. (100)

Bovendien was die gift beperkt door het uitdrukkelijk beding, *indien die Landen onbewoond of door Ongeloovigen in bezit genomen waren*. De Schrijver van het *Brittanisch Rijk in America* (101) verhaalt wel, dat Koning Jacobus het *Lang-eiland* aan den Graaf van Stirling heeft geſchonken, maar doet te gelijk opmerken, dat dit gebeurde ten tijde dat de Nederlanders zich reeds in de Volkplanting gevestigd hadden, en de Planters door den gemelden Graaf naar 't Lang-eiland gezonden, door de Hollanders naar 't deszelfs Oostelijk gedeelte gedreven waren.

Maar, zouden ook de Schotten, gelijk de Kanſelier van Engeland voorgaf, vroegere ontdekking van die Landſtreek gedaan en eerder dan de Nederlanders bezit van genomen hebben? — Niets is, van voren beſchouwd, onwaarschijnlijker dan dit. De geest der Schotſche Natie bepaalde zich, toen Koning Jacobus den troon van Engeland beklom, niet op ontdekkingen van Landen en berekeningen van

(100) Schoon ik den giftbrief niet gevonden heb, zelfs niet bij RIJMER, wordt zij aangehaald in bovengemeld ſtukje, genoemd *Conduite des Français par rappert à la Nouvelle Ecosse* p. 29. en SPRENGEL *l. c.* I. D. bl. 40.

(101) Bl. 104.

van Koophandel. De aandacht van den Vorst zelfs strekte zich toen meerder uit tot China en Japan, werwaarts hij door het Noorden den weg wilde vinden (102). Ook is mij nergens voorgekomen, dat er eenige scheepstogt op America door de Schotten ondernomen zij, vóór dat de hardnekkige handhaving der Bisschoppelijke kerktocht de volksverhuizingen uit Schotland zoo wel als uit Engeland scheen noodzakelijk te maken. En op dat tijdstip waren de Hollanders reeds voorlang in *Nieuw-Nederland* gevestigd.

Robertson, de naauwkeurige Geschiedschrijver van America, erkent bovendien uitdrukkelijk, dat de Hollanders, het eiland *Manhattans*, de rivier van *Connecticut*, en de streken langs den oever ontdekt hebbende, daarop alle regten verkregen hadden, die de eerste bezittingen schenkt (103); terwijl *Burk*, die de Geschiedenis der Engelsche Volkplantingen in America met opzet beschreven heeft, het mede voor zeker houdt, dat de Landswinningen der *Hollanders* en der *Zweden* ouder zijn dan die van *Nieuw-Engeland*. (104)

Te

(102) RIJMER *Acta publ.* T. VII. p. 115, 116.

(103) *Geschied. van America*, V. D. bl. 180.

(104) *Histoire des Colonies Europ. dans l'Amerique*, T. II. p. 207.

Te zeggen, dat zij er slechts gedoogd waren, even als Vreemdelingen, die zich in Engeland of elders nederzerteden, zonder daarom voor hun Vaderland te verkrijgen het regt van *Souverainiteit*, is in der daad bespottelijk. Of zoude men aan Vreemdelingen in eenig Rijk toelaten eene Stad te bouwen, vastigheden en sterkten te sichten, gewapende benden in dienst te houden enz.?

De oudste inboorlingen van Nieuw-Nederland, die nog heugenis droegen van de aankomst van 't Schip de *Halve Maan* in het jaar 1609, verzekerden bij herhaling, (gelijk ik reeds hier boven aantekende) dat, vóór de komst der Nederlanders, zij volstrekt onkundig waren van het bestaan van eenige andere Natie buiten de hare, en dat zij het schip voor eenen grooten Visch of Zeemonster hadden aangezien; terwijl Hudson en zijne schepelingen zich overtuigd hielden, dat nimmer vóór hen eenige Christen-natie daar voet aan land gezet had.

Van geene meerdere waarde is 't geen de Schrijver van 't *Brittannische Rijk in America* (105) verhaalt, dat de Hollanders hun regt op *Nieuw-Nederland* in het jaar 1608

ge-

gekocht hadden van Kapitein *Hudson*, welke koop, als zonder 's Konings kennis geschied, altoos als nietig gerekend was: dat de Puriteinen, die de Volkplanting New-Plymouth naderhand stichtten, voornemens waren geweest om zich langs de baai van *New-haver* en op 't *Lang-eiland* neder te zetten, maar oostwaards opgestuurd door den Schipper, die een Hollander was en door zijne landslieden omgekocht, van hunne bezittingen toen hadden moeten afzien: dat de Hollanders, met planten begonnen hebbende, van daar verdreven waren door den Ridder *Argal*, Gouverneur van Virginië, en zich daarop aan Koning Jacobus den I. hadden vervoegd en vrijheid verkregen, om tot gerief hunner schepen, die op reis naar Brazil water en levensmiddelen noodig hadden, eenige hutten langs de kust te bouwen: van welk voorwendfel zij zich bediend hadden, om langzamerhand zich aldaar zoodanig te nestelen, dat zij er verscheiden Steden en Vestingen gebouwd, Plantaadjen aangelegd en binnen korten tijd tot een groote en volkrijke Kolonie waren aangegroeid.— Dus verre de ongenoemde Engelsche Schrijver. Laten wij zien wat men van zijn verhaal te denken hebbe.

Hud-

Hudson zoude zijn regt aan de Hollanders verkocht , en de Koning nimmer deze koop met zijne goedkeuring bekrachtigd hebben!

Maar vanwaar blijkt iets van deze onderhandeling? — *Hudson* was met een schip der Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij uitgezonden. Hij was zeker de eerste, die de Groote- of Noord-rivier en de daaraan grenzende kusten ontdekte : maar niet de eerste , die ze in bezit nam. Dit deden andere Nederlanders veel later, waarschijnlijk eerst in het jaar 1614, gelijk wij hier voren zagen.

Dat de Puriteinen, in hunne togt naar Noord-America, door eenen Hollandschen Schipper misleid zouden geweest zijn , steunt op eene vertelling , zonder genoegzaam bewijs. Maar al ware het mogelijk zulks te bewijzen : dit zeker zoude de bezitneming der Nederlanderen niet kunnen benadeelen , als hebbende ten minsten zes jaren vroeger plaats gehad.

Wat eindelijk betreft het verdrijven der Nederlanderen uit Noord-America door den Ridder *Samuël Argal*, Gouverneur van Virginië; het is mogelijk, dat deze man, in zijnen ijver tot uitbreiding der Engelsche Volkplantingen, toen hij, in het jaar 1620, op eigen gezag de Franschen ging verjagen uit Canada, zich eenige

nige strooperijen veroorloofd hebbe op de Nederlandsche Plantaadjen, aan de Hudsons - rivier : maar dit bewijst niets tegen der Nederlanderen regt van vroeger bezitneming ; daar toch zij , zoo wel als de Franschen , op dien tijd met de Engelschen in Vrede zijnde, dergelijk geweld niet verdiend hadden. Ook is het gedrag van den Gouverneur *Argal* geenszins goedgekeurd , daar hij in het volgende jaar naar Engeland geroepen en van zijn ambt ontzet is. (106)

Of zal men zeggen , dat het regt van bezitneming der Nederlanders van onwaarde zij , vermits de Landen , die zij innamen , door andere schoon woeste Volken bewoond werden ? Immers dit zelfde zoude gelden tegen de Engelschen. Behalve dat , volgens verzekering van Bewindhebberen der West - Indische Maatschappij , (in de *Memorie* van den 29 September 1654 , en te lezen in het *Verbaal van Beverningk*, *bladz.* 604) hare Dienaren , terstond na den aanvang van het Oostrooi , zich hebben toegelegd om verscheidene eilanden en gronden van de inlanders te koopen , zoo als zij dan ook , bij wijze van koop , wettige eigenaars waren geworden van verscheidene gronden langs de Noord - rivier

vier, als: *Pavonia*, *Hoboken*, het *Staten-en-Noten-eiland*, het eiland *Manhattans*, eene groote streek Lands, genoemd *Zwanendaal*, niet ver van Kaap *Hinlopen* aan de Zuid-rivier en het geheele Landschap *Connecticut*.

Gerustelijk dus mogen wij besluiten, dat de Engelschen geen regt van bezitneming kunnen voorwenden op de Landen in Noord-America, door de Nederlandsche West-Indische Maatschappij bezeten en *Nieuw-Nederland* genoemd; maar veeleer, dat deze Landen met het zelfde regt als eene *Nederlandsche Volkplanting* hebben moeten worden aangemerkt, als *Virginië*, aan de Zuid-rivier, den naam eener *Engelsche Kolonie* dragen kon; en dat in der daad niets anders dan naijver in het stuk van koophandel aan de Engelsche, onvermogen en zwakheid aan de zijde der Nederlanderen, de oorzaken zijn geweest van het verlies eener Volkplanting, die voor ons Vaderland bijna zeker eene bron van welvaren zoude zijn geworden, en mischien den afstand van Brazil rijkelijk vergoed hebben.

Besluit.

Zoo heb ik dan de taak, welke ik mij had opgelegd, mogen voleinden; — overtuigd dat

daaraan nog zeer veel ontbreekt, in weerwil van den arbeid, dien ik heb aangewend. Indien ik had kunnen magtig worden *het Vertoog of de Remonstrantie der Gemeente van Nieuw-Nederland*, door *van der Donck* aangehaald; indien ik toegang had kunnen krijgen tot de oudste *Notelen* van de West-Indische Maatschappij ter Kamer Amsterdam, zoude ik waarschijnlijk naauwkeuriger hebben kunnen opgeven zoowel de reistogten naar, als de toenemende bevolking, beschaving en verdere lotgevallen van Nieuw-Nederland: doch hierin hebben mijne pogingen niet mogen slagen. Mischien zou men, aangaande dat gedeelte der Volkplanting, 't geen aan de Stad Amsterdam was afgestaan, eenige bijzonderheden kunnen ontdekken uit de stukken, te vinden, onder de Stads Papieren van Amsterdam, in 't *Muniment Register B. folio 26. en D. fol. 89 en 148*: doch ik geloof niet, dat zij voor de algemeene kennis der lotgevallen van Nieuw-Nederland van merkkelijk belang wezen zouden.

Mischien zouden de Engelsche Schrijvers, waarop *Robertson* zich beroept in het vijfde deel zijner *Geschiedenis van America*, eenig licht over mijn verhaal verspreid hebben: dan mijne pogingen om dezelve te raadplegen

gen vruchteloos geweest zijnde, ben ik genoodzaakt daarin te berusten; de hoop koestrende, dat mijn arbeid nog eenmaal door eene bekwaamer pen zal verbeterd worden. (107)

N A S C H R I F T.

Nadat ik deze Schets van den oorsprong en de Lotgevallen van Nieuw-Nederland geschreven had in het jaar 1813 en 1815, had ik de eer in 't begin van het jaar 1817, te ontvangen eene benoeming als *Honorair Lid van het Geschiedkundig Genootschap te New-York*, terwijl mij tevens ten geschenke werd toegezonden een exemplaar van de twee uitgegeven deelen harer Verhandelingen, onder het opschrift: *Collections of the New-York Historical Society, printed New-York 1811 and 1814*. Ik vond in deze Verhandelingen verscheidene

G 3

Stuk-

(107) Te vergeefs heb ik ook bij een der hier te Lande wonende Leden, van het geslacht van *Rensselaer* (wiens Voorouders eene aanzienlijke Kolonie gesticht hebben in Nieuw-Nederland, *Rensselaerswijk* genoemd,) onderzoek gedaan, of ook daar eenige stukken ter opheldering der Geschiedenis voor handen waren; dan ik ben onderrigt, dat alle deze voor eenige jaren waren ter hand gesteld aan den Heer *R. S. van Rensselaer*, bij zijn vertrek naar America, alwaar die Heer, gelijk ik meen, zich nog bevindt.

Stukken, die licht verspreiden over de groote gebeurtenissen, waarop zich mijn aandacht bepaald had, en heb mij daarom ook, tot opheldering of uitbreiding van mijn Verhaal, van dezelve bediend, mij daarop bij ieder punt van dien aard in de Noten beroepende.

En terwijl ik het Geschiedkundig Genootschap van New - Ijork eerbiediglijk dankzeg voor de eer, mij bewezen, vertrouw ik, dat zij, ingevolge hare algemeene uitnoodiging, ook mijne aantekeningen, hoe gebrekkig anders, zal gelieven aan te nemen als welmeenende pogingen tot ontdekking der waarheid en tot opheldering der Geschiedenis, al is het ook dat ik niet mogt zijn instaat geweest alle de onderscheidene Vragen te beantwoorden, die zij ten onderzoek heeft voorgesteld, en die eerst na het schrijven dezer Verhandeling ter mijner kennis zijn gekomen.

F851.48

5563

